

**“TABUTA SİĞMAYANLAR” ADLI
PROGRAMDA TESPİT EDİLEN
RÜYA MEMORATLARI ÜZERİNE
BİR İNCELEME***

AN ANALYSIS ON DREAM
MEMORATES DETECTED ON “THE
ONES NOT FIT INTO COFFIN”
PROGRAM

Arş. Gör. Dr. Meltem YILMAZ

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

E-posta: yilmazmeltem5@gmail.com

Orcid: 0000-0001-8014-2268

Öz

Elektronik ortam, genç kuşaklara kültürel ve millî değerlerin aktarılmasında etkin rol oynamaktadır. Bu çalışma, bilhassa şühedaya vefa borcunu ödemek, genç kuşaklara millî değerleri aşlamak, şehitlerin zorluklarla dolu hayatlarını anlatmak, şehit ailelerini daha geniş kitlelere tanıtmak, hatırlatmak ve unutturmamak gibi çeşitli amaçlarla çekilen ve YouTube’da seri hâlinde yayımlanan “Tabuta Sığmayanlar” adlı programdaki “rüya memoratları” üzerinde teşekkül etmiştir. Bu bağlamda ilk olarak memorat kavramı ve rüya memoratları hakkında genel bilgi verilmiş ardından programdan derlenen memoratlar, sosyo-kültürel gelenekteki oluşum şekli, icrası, muhtevası, işlevleri gibi belirli özelliklere göre incelenmiştir.

Çalışmaya konu olan memoratların oluşumunu, şehadetten önce ve şehadetten sonra yaşanan tabiatüstü tecrübeler olmak üzere iki aşamada değerlendirmek gerekir. Şehadetten önce görülen rüyaların, gelecekte haber vererek şehitlik müjdediğine inanılırken şehadetten sonra görülen rüyalarda, şehitlerle iletişim kurulduğuna, onlardan mesajlar ve haberler alındığına inanılmaktadır. Bu bağlamda söz konusu memoratların oluşumunda, İslamiyet’in şehitlik tasavvuruna bağlı olarak gelişen şehit olma arzusu, şehit yakınlarının özlem, ayrılık, hasret, merak, endişe, acı, kaygı, sevgi gibi duyguları, tabiatüstü tecrübeyi yaşayan kişilerin dünya görüşü, Türklerin sosyo-kültürel yapıları ve bilhassa geçmişten günümüze evrimleşerek taşınan Türk halk inançları etkili olmuştur.

Yapılan inceleme sonucunda şehitlerle ilgili rüya memoratlarının Türk milletinin tasavvurları ile genel kanılarını içeren “kültürel memoratlar” ve “kişisel memorat”lardan oluştuğu belirlenmiştir. Ayrıca incelenen rüya memoratlarının, tabiatüstü tecrübeyi yaşayan kişileri şehadete hazırlama, belirli konularda uyarma, rahatlatma, motive etme gibi işlevlerinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tabuta sığmayanlar, şehitlik, memorat, rüya, halk inancı.

Abstract

The digital environment holds an active role in transferring cultural and national values to younger generations. This study is based on the dream memorates in “The Ones Not Fit into the Coffin” program, which was shot and serialized on YouTube broadcast for

*Bu çalışmanın oluşumunda büyük paya sahip, toprağı vatan yapan, yerde ve gökte nöbet tutan şehitlerimize, şehitliği en güzel miras olarak gören şehit ailelerine ve şühedaya vefayı görev edinmiş Tabuta Sığmayanlar programının yayımlanmasında emeği geçenlere teşekkürü borç bilirim. Ayrıca çalışmaya görüş ve teşvikleriyle katkı sağlayan değerli hocam Prof. Dr. M. Fatih Köksal’a, bilgi, birikim ve yol göstericiliği ile fikirlerini esirgemeyen Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu’na ve Dr. Yaşar Kalafat’a desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

various purposes such as paying the debt of loyalty to the martyr, instilling national values to the younger generations, explaining the difficult lives of the martyrs, introducing the families of the martyrs to wider audiences, reminding them and keeping them unforgotten. Under the umbrella of this, firstly, general information about the term memorate and dream memorates was provided, then the memorates compiled from the program were examined in line with certain features such as the way of formation, performance, content and functions in the socio-cultural tradition.

It is essential to evaluate the formation of the memorates, which are the subject of the study, in two phases as being the supernatural experiences: before and after the martyrdom. While it is believed that the dreams seen before the martyrdom herald martyrdom by hariolating, it is believed that in the dreams seen after the martyrdom, communication is made with the martyrs and messages and news are received from them. In this context, in the formation of the aforementioned memorates, the desire to become a martyr depending on the Islamic conception of martyrdom, the feelings of the martyrs' relatives such as longing, separation, yearning, curiosity, worry, pain, anxiety, love, the world view of the people who had the supernatural experience, the socio-cultural aspects of the Turks, especially Turkish folk beliefs, which have evolved from the past to the present, have been influential.

Under the light of analyses, it was determined that the dream memorates regarding the martyrs consisted of "cultural memorates" and "personal memorates" including the imaginations and general opinions of the Turkish nation. Plus, it has been determined that the dream memorates which are examined have functions such as preparing people who have experienced supernatural experiences for martyrdom, warning them about certain issues, relieving and motivating them.

Keywords: The ones not fit into coffin, martyrdom, memorate, dream, public belief.

*"Kim demiş her şeyin bitişi ölüm,
Destanlar yayılır mezarımızdan!"*

GİRİŞ

Sözlü kültür ürünleri, düşüncenin ve iletişimin söze bağlı olarak gerçekleştiği dönemin ürünleridir. Sözün doğasına uygun olarak üretilen bu ürünler, yazılı ve elektronik kültür ortamlarında yeni bir sürece evrilirler. Bir başka ifadeyle başlangıçta, sadece anlatma ve dinleme eylemleriyle zihinlerde yaşayan sözlü kültür ürünleri, yazılı ve elektronik kültürün gelişmesiyle somutlaşarak gözle görülür hâle gelmektedir. Onların elektronik ortamda yer alması, yeniden inşaları ile değişimlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda elektronik ortamın, genç kuşaklara kültürel ve millî değerlerin aktarılmasında olumlu rol oynadığı söylenebilir.²

Teknolojiden önce insanlar, belirli sosyal ihtiyaçlarını sözlü kültür ortamında üretilen efsane, masal, destan, halk hikâyesi, memorat gibi ürünleri tüketerek karşılıken günümüzde bu ihtiyaçlar genellikle elektronik kültür ortamlarında

² Elektronik ortamın sözlü kültür ürünlerinin değişimi ve dönüşümü üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri için bk. Ersoy, 2004: 93; Alay, 2019: 17; Çevik, 2014: 121.

giderilmektedir. Elektronik kültürün televizyon, internet gibi kitle iletişim araçlarıyla ürettiği film, video, dizi gibi mahsülleri, günümüz kuşağının bazı sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu bağlamda özellikle yapımcılara sözlü geleneğin sosyo-kültürel yapısını genç kuşaklara tanıtmak ve unutturmamak adına önemli görevler düşmektedir.

Bu çalışma, bilhassa şehedaya vefa borcunu ödemek, genç kuşaklara milli değerleri aşlamak, şehitlerin zorluklarla dolu hayatlarını anlatmak, şehit ailelerini daha geniş kitlelere tanıtmak, hatırlatmak, unutturmamak gibi çeşitli amaçlarla çekilmekte ve YouTube’da video serisi hâlinde yayımlanmakta olan “Tabuta Sığmayanlar” adlı programın bugüne kadar yayımlanmış 136 bölümünde tespit edilen “rüya memoratları” üzerinde teşekkül etmiştir.³ Programda tespit edilen memoratlar, sosyo-kültürel gelenekteki oluşum şekilleri, icraları, muhtevaları ve işlevleri dâhilinde incelenmiştir.

Türk halkbilimi açısından memoratlar üzerine yapılmış temel kaynak, 2003 yılında Özkul Çobanoğlu tarafından hazırlanan *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Türk Halk İnançları* adlı çalışmadır. Belirtilen çalışma temel alınarak Türkiye’de memorat kavramı üzerine yapılan ikinci müstakil eser, 2020’de İrfan Polat’ın kaleme aldığı *Memorat -Yapı, Tasavvur ve Metinler-* adını taşımaktadır. Bugüne kadar belirli üniversitelerde yerel memoratları konu alan tez çalışmalarının yapıldığı, yapılan tüm çalışmalarda da Çobanoğlu’nun geliştirdiği yöntemin esas alındığı belirlenmiştir.⁴

Bu çalışmanın oluşmasında Çobanoğlu’nun rüya memoratlarını farklı cepheleriyle inceleyen çalışmaların eksikliğine dair düşünceleri etkili olmuştur.⁵ Bu bağlamda Çobanoğlu’nun açtığı yoldan gidilmiş, geliştirdiği yöntem örnek alınarak tespit edilen rüya memoratları çeşitli açılardan analiz edilmiştir. Böylece alanda belirlenen eksiklik, giderilmeye çalışılmıştır. Analize geçmeden önce, memorat kavramı ve rüya memoratları hakkında genel bilgi vermek yerinde olacaktır.

Memorat Kavramı ve Rüya Memoratları

Memoratlar, insan psikolojisi ile yakından ilişkilidir. Bundan dolayı, psikolojinin memoratların oluşumu hakkındaki tespitleri ve görüşleri halk bilimi açısından son derece önemlidir. Psikologlar, memoratlardaki tabiatüstü güçlerle girilen iletişimlerin ve yaşanan tecrübelerin, bireylerin psişik ve biyofizik yapılarından kaynaklı şahsi

³ “Tabuta Sığmayanlar” adlı programın çekim amacı, süreci ve çekimleri aşamasında izlenen yöntem hakkında ayrıntılı bilgi için, programın yapımcısı Ender Çınar’la yapılan röportaja bk. https://www.youtube.com/watch?v=N771YG7NGWU&ab_channel=T%C3%BCrkiyeCumhuriyetiAlt%C4%B1norduBelediyesi (E.T.: 23.04.2022).

⁴ Bu bağlamdaki tezler için bk. Balaban, 2013; Dündar, 2021.

⁵ Rüya memoratları hakkında belirtilen eksiklikler için bk. Çobanoğlu, 2003: 188.

faktörler ile “geleneksel inançlar sistemi ve sosyal davranış değerlerinin bir araya gelmesiyle oluştuğunu” öne sürmektedir (Çobanoğlu, 2003: 33-34).

Reimund Kvideland, memoratta aktarılan tabiatüstü tecrübelerin, “sıklıkla karanlıkta ve çoğunlukla psikolojik olarak patlama noktasına gelmiş bunalım, stres ve uyku ile uyanıklık arası bir hâlde” gerçekleştiğini belirtmektedir (Çobanoğlu, 2003: 34). Anlaşılacağı üzere, tabiatüstü tecrübelerin yaşandığı hâllerden biri uyku hâlidir.

Uyku hâlinde ortaya çıkan durumlardan biri rüyalarlardır. Halk arasında uyku, “yarı ölüm” olarak düşünülmekte ve uyku hâlinde, ruhun başka âlemleri gezdiğine inanılmaktadır (KK-1). Türkçe karşılığı “düş” olan rüya kelimesi, “görmek” anlamına gelen rü’yet (Ar.) kökünden türemiştir ve “uyku sırasında zihinde beliren görüntülerin bütünü” anlamına gelmektedir (Çelebi, 2008: 306).

Türk kültüründe rüyalara İslâmiyet’ten önce ve sonra önem verilmiş, gerçeklikle ilgili anlamlar yüklenmiştir.⁶ Rüyanın gerçeklikle olan bağı, lügatlerde rüya karşılığında kullanılan, “vâkıa” kelimesiyle açıklamak mümkündür. Köken itibarıyla Arapça olan bu kelime, bazı lügatlerde Türkçedeki düş anlamıyla değil, “olan şey, başa gelen hâl” anlamlarıyla kullanılmaktadır ki bu durum, Türk kültüründe “rüyanın görülüp geçilmiş bir hayal değil, gerçekten olmuş tıpkı uyanık iken gördüğümüz hadise gibi sayıldığını” göstermesi bakımından önemlidir (Gökyay, 1982: 183-184).⁷

İslamiyet’te rüyaların bir anlamının olduğu düşünülmektedir. Fakat rüyaların anlamlı hâle gelmesi, doğru şekilde yorumlanmasıyla ilişkilendirilmektedir. İslam kültüründe rüyalar aracılığıyla, gerçek dünya ve görünmeyen âlem (gaip) arasında bağlantı kurulduğuna inanılmaktadır. Bu inançları, Kur’an’daki birçok referans da destekleyerek teyit etmektedir. Bu bağlamda Kur’an-ı Kerim’de Hz. İbrahim (Saffat / 102, 105.), Hz. Yusuf (Yusuf / 4-6, 21, 43, 100-101), Hz. Muhammed (Fetih / 27) gibi bazı peygamberlerin rüyalarına değinilmiş ve bilhassa Hz. Yusuf’a rüya tabirinin öğretildiğine dikkat çekilmiştir.

Türk sosyo-kültürel yapısı içinde insanların bazı rüyalarda, tabiatüstü varlıklarla iletişime geçtiklerine inanılır. Canlı varlıkların dünyası ile tabiatüstü varlıkların

⁶ Türk halk kültüründe rüya ve rüya yorma geleneği hakkında detaylı bilgi için bk. Günay, 2005: 119-131; Yüksel, 1996: 21-107.

⁷ Rüyaya verilen değerden dolayı, Türk kültürü için önemli addedilen rüyaların unutulup kaybolup gitmesine izin verilmez. Çünkü rüyaların sosyo-kültürel bir önem kazanabilmesi ancak onların yeterince değer görmesi, korunması ve saklanması ile gerçekleşir. Bu konuda, Türk milletinin hafıza sarayında yer edinmiş Ak Şemseddin, Mevlana gibi ermişlere, Osman Gazi, Yavuz Sultan Selim, Fatih Sultan Mehmet gibi padişahlara, Evliya Çelebi, Katip Çelebi gibi ünlü kişilere ait rüyaların geçmişten günümüze aktarıldığı bilinmektedir. Belirtilen rüyalar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Gökyay, 1982: 187-1985.

dünyası arasındaki sınırların aşıldığı ve iki dünya arasında iletişimin sağlandığına inanılan bu rüyalar, “rüya memoratı” olarak tanımlanabilir. ⁸

Tabiatüstü tecrübelerin yaşandığı rüyaların geleneksel memorat olarak nitelendirilebilmesi, bu rüyaların geleneksel inanç sistemine göre yorumlanmasına bağlıdır. Ancak tabiatüstü tecrübenin yaşandığı rüyalar, her zaman ikinci bir kişiye anlatılmazlar. Anlatılmayan rüyada yaşanan tabiatüstü tecrübeler, “numen”⁹ seviyesinde kalırken, rüyada yaşadığı tecrübeyi bir başkasıyla paylaşan kişinin anlatımı, “numen-memorata”¹⁰ dönüşür. Gelenekle ilişkilendirilerek ve sosyo-kültürel yapıdan faydalanarak yorumlanan numen memoratlar, geleneksel memorata evrilirken numen memorattaki tabiatüstü tecrübeyi, geleneğe bağlamadan yoran kişilerin anlatımları, kişisel rüya memoratları olarak kalır (Çobanoğlu, 2003: 35-40, 188).

Çalışmamıza konu olan rüya memoratları, şehitlik etrafında teşekkül etmektedir. Bu memoratlar, bugüne kadar YouTube’da 136 bölüm yayımlanan ve hâli hazırda çekimleri devam etmekte olan “Tabuta Sığmayanlar” adlı programdan derlenmiştir. Çalışmada, programda tespit edilen rüya memoratlarının hepsi aktarılmamış ancak ilgili konunun anlaşılmasını sağlayacak miktarda memorat örneklerine yer verilmiştir. Derlenen memoratlar, olağanüstü tecrübeyi bizzat yaşayan ya da yaşayanlardan dinleyen şehit aileleri tarafından anlatılmaktadır. Programdaki memoratların çoğunluğu, aile grubu içinde anlatılan bireysel memoratlar olmasına rağmen bu memoratların içeriğinden, onların genellikle kolektif şuur ve gelenekten beslenerek oluşmuş memoratlar olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan ilgili memoratlarda, Türk milletinin tasavvurları ile genel kanılarını içeren, birbirine benzeyen “kültür memoratları” da bulunmaktadır.¹¹ Tabiatüstü tecrübeyi içeren rüya memoratlarının yorumcuları ise çoğunlukla tecrübeyi bizzat yaşayan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şehitlikle İlgili Rüya Memoratlarının Oluşumları ve İşlevleri

Şehit, dini bir terim olarak “Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölene kimse” olarak tanımlanırken Türk kültüründe, “Vatan, millet, kutsal bir amaç ve görev uğrunda ölen kimse” anlamlarını kazanmıştır (Ayverdi, 2006: 1160).

⁸ Rüya memoratı tabiri, Özkul Çobanoğlu’nun oluşturduğu “Türk sosyo-kültürel yapısı içinde sosyal olarak kabul edilmiş tabiatüstü tecrübelerin iletişim biçimleri” üzerine yaptığı tasnif denemesinden hareketle geliştirilmiştir (2003: 77, 188).

⁹ Tür olarak numen, “henüz hiç kimseye anlatılmamış tabiatüstü tecrübe” anlamına gelmektedir (Çobanoğlu, 2003: 35).

¹⁰ Numen memorat kavramı, “anlatılmış fakat geleneğe yorumlanıp assimile edilmemiş” memorat türüdür (Çobanoğlu, 2003: 36).

¹¹ Kültür memoratı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Polat, 2020: 42.

“Şehîd” kelimesi aynı zamanda Allah’ın “Hiçbir şeyi ilminden gizli kalmayacak şekilde çok iyi bilen, şahitliğinde emîn olan” anlamını haiz esmâ-i hüsnâsından biridir (Kurt, 2012: 194).

İslâmiyet’ten önce toprağın bir ruhu olduğuna inanan Türkler, vatan toprağını kutsal saymış ve bu uğurda savaşıp ölmeyi, onurlu bir ölüm olarak kabul etmişlerdir. Bu düşünce İslâmiyet’in kabulüyle birlikte yerini “şehitlik” kavramına bırakmıştır (Türksever, 2014: 47-77).¹²

Tabuta Sığmayanlar programındaki rüya memoratları, tabiatüstü tecrübelerin yaşanma zamanına göre “Şehadetten Önce Görülen Rüyalar” ve “Şehadetten Sonra Görülen Rüyalar” olmak üzere iki kategoride değerlendirilmiştir. Şehadetten önce görülen rüyaların, gelecekte haber vererek şehitlik müjdelediğine inanılırken, şehadetten sonra görülen rüyalarda, şehitlerle iletişim kurulduğuna, onlardan mesajlar ve haberler alındığına inanılmaktadır. Bu bağlamda söz konusu memoratların oluşumunda, İslamiyet’in şehitlik tasavvuruna bağlı olarak gelişen şehit olma arzusu, şehit yakınlarının özlem, ayrılık, hasret, merak, endişe, acı, kaygı, sevgi gibi duyguları, tabiatüstü tecrübeyi yaşayan kişilerin dünya görüşü, Türklerin sosyo-kültürel yapıları ve bilhassa geçmişten günümüze evrimleşerek taşınan Türk halk inançlarının etkili olduğu belirlenmiştir.

Halk inançları gibi şehitlikle ilgili rüya memoratları da belirli bir mantık silsilesi içinde oluşmuştur. Memoratların oluşumu, rüyada yaşanan tabiatüstü tecrübeleri algılama, işleme, anlamlandırma, bağdaştırma, akılda ve ruhta tutmayla ilişkili olarak gerçekleşmektedir. Bu durumun daha iyi anlaşılabilmesi için, bizce memoratların oluşumunu etkileyen faktörleri, görülen rüyaların işlevleriyle birlikte açıklamak gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmada yapılan analizde, Türk kültüründe “şehitlik” kavramı, geleneksel ve inançsal boyutlarıyla değerlendirilmiştir.

İncelememize konu olan rüyalar, çoğunlukla şehit olacak kişilerin ya da şehit ailelerinin gördüğü ve şehadete yordduğu rüya memoratlarıdır. Ancak çalışmada az sayıda da olsa şehitlerin ailelerinden olmayan insanlarla rüya aracılığıyla iletişime geçtiğini anlatan memoratlara da yer verilmiştir.

Memoratlarda kullanılan üslup, sınırlı, şahsi ya da olağanüstü tecrübenin rapor edildiği, dinleyenlere nakledilen “hatıra olma ölçütü” taşıyan bir üsluptur (Çobanoğlu, 2003: 26). Bu nedenle adeta memoratı aktaran kişiler, rapor verir gibi bir üslup kullanmaktadırlar. Programdaki memoratların icrası, genellikle soru cevaba bağlı bir diyalog ile şekillenmiştir. Çünkü programdaki memoratlar, yapım ekibinde

¹² Türk kültüründe şehitlik kavramını benimseme süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Türksever, 2014: 47-55.

çalışanların şehit ailelerine yönelttikleri, “Hiç rüyada gördünüz mü?” sorusu üzerine icra edilmektedir.

Memoratlardan bir kısmı, rüyada görülen tabiatüstü tecrübelerin gerçek hayatta aynen yaşandığını aktarmaktadır. Diğerleri ise şehadetle ilişkilendirilerek şehitliğe yorulan rüyaları aktarmaktadır. Bu bağlamda şu memorat metinleri örnek verilebilir:

“Bizim cami imamımız vardı. Abim şehit olmadan iki hafta öncesinden Sefer hocamıza mesaj atıyor. ‘Hocam, ben size kefaret parası göndermek istiyorum. Bu parayı benim adıma fakir fukaraya dağıtın. Belki küçükken birinin bahçesine girmişimdir veyahut birisiyle tartışırken kalbini incitmişimdir, kırmışım’ gibisinden cümleler kullanıyor. İşte iki hafta sonra tekrar abim Sefer Hocayı arıyor. ‘Hocam parayı teslim ettiniz mi?’ diyor. Sefer Hoca da ‘Ettim Said’ diyor. Abim de o zaman, ‘Hocam, şu anda içim rahatladı. Şükürler olsun Rabbime’ diyor. ‘Said, sen neden bu konu üzerinde bu kadar durdun?’ diyor. Abim de ‘Hocam, ben Rabbimi arzuluyorum, ben inşallah şehit olmak istiyorum, şehit olacağım. Bana rüyamda bazı ayetler ezberlettiriyorlar. Ben artık şehitliğe hazırım’ diyor. Sefer hoca da bu olay üzerine, ‘Said, biz üç ay sonra senin düğününü yapacağız. Sen bunları unut, biz senin daha düğününü yapacağız’ diyor. Abim de ‘Hocam, vatan, bayrak benim için bundan daha önemli’ diye Sefer Hoca’ya bu şekilde cevap veriyor. Düğününe bir buçuk ay vardı. İzin alıp da gelecek diye bekliyorduk. Şehadet haberini duyduk.”¹³

“Arkadaşı Akif’e telefon etmiş. ‘Ben bir rüya gördüm şehit olacağım’ demiş. O da ‘Gökhan böyle şeyleri getirme’ [aklına demiş].¹⁴ Ev arkadaşlarına da anlatmış. Üç tane özel harekâtçıyla ev tutmuştu. Esas orda dizdi evini Urfa’ya. Onlar da ‘Aklına kötüyü getirme’ demişler. Demiş: ‘Silahla çıksalar ben onların hiçbirini affetmem ama şu patlama var ya patlama, o beni çok korkutuyor’ demiş. Zaten rüya görmesiyle şehit olması, gerçekten de patlamadan oldu.”¹⁵

“Çok enteresandır. Olaydan iki buçuk ay öncesi bir rüya görmüştüm. Rüyada kendim şehit oluyordum. Şehit olarak getiriyorlardı, köyün mezarlığına defnediyorlardı. Fakat mezarın yerini işte ben daha önceden bir tane çam dikmiştim. Oraya defnedilmeyi hedefliyordum. Orada herhangi bir cenaze olabileceğinden dolayı, bir metre yukarı almışlardı rüyamda. En son beni mezara koyduktan sonra üstüme toprak atarlarken rüya âleminde anlatıyorum. Mezar taşımın olacağı yere kalkıp baktım. Dedim ki: ‘Benim helalleştiğim cemaatim nasıl? Gelen var mı?’ diye. Evimin önü meradır benim. Yaklaşık bir buçuk kilometre falan. Ondan sonra bir sırt başlar. Ta o sırtın arkalarına araba park edecek yer bulamıyorlar. Oradan cenazeme

¹³ <https://youtu.be/SBQqPLSF5Cw> (E.T.: 21.02.2022 / 36. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Said Uslu)

¹⁴ Köşeli parantez içinde belirtilen ifadeler, metnin bağlamı göz önünde bulundurularak okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak için tarafımızdan eklenmiştir.

¹⁵ https://youtu.be/wojWxu_Iylo (E.T.: 23.02.2022 / 114. Bölüm: Özel Harekât Polisi Gökhan Özdemir).

yetişmeye çalışan insanlar vardı rüya âleminde. Ben de oradan bakıyorum. Diyorum ki: ‘Bu millet benim üstümü örtüyor ama ben buradayım. Millet beni görmüyor’ diye kendi kendime konuşuyordum. Dedim ki: ‘Çok şükür çocuklara çok güzel bir miras bıraktım. İnşallah bunu yaşarlar ve yaşatırlar. Buna layık bir şekilde yaşarlar’ dedim. O anda bir tanesi dedi ki: ‘Bunu sen çocuklarına değil, çocuklarından birisi sana bırakacak. Dikkatli ol’ diye bir ikaz etmişti ve uyandım. Sabah ezanı vaktiydi. Kalktım bir abdest aldım ondan sonra, bir Yasin okudum. Dedim bu evden bir tane şehit çıkacak. Muhtemelen bu benim. Benim şehadet zamanım geldi. Psikolojikman etkilenmeyeyim diye çocuklardan biri diye söylendi diye düşündüm. Fakat değilmiş. Rüya birebir yaşandı. Ben kızımın rahmetli oğluma da söylemişim. Eşime söylemedim. Dedim ki: ‘Bak benim şehadet zamanım geldi. Benim görevim son görevim. Gideceğim görev son görev, buradan sağlam gelemeyeceğim. Bunu bilin, ortalığı yakıp yıkmayın’ nasihatlerinde de bulunmuştum. Bir yere borcum vardı onun ödenmesini söylemişim. Göreve gittim. Hakikaten son görevim oldu. O görevden sonra il dışı bir göreve katılmadım. Gittiğim görev de İstanbul göreviydi. Orada da 15 Temmuz patlak vermişti. Ben orada öğrendim rahmetlinin şehit olduğunu. İşte oradan görev dönüşü rahmetliyi defnettik. Kütahya’ya köye defnettik. Enteresan ya işte, hikâye enteresan. Rüyamda gördüğüm olay oldu. Dayısı imam, dayısını aradım dedim ki: ‘Bak, babamın mezarının üstünde bir tane çam var. Çamın dibine defnedilecek.’ Mezarı kazmaya başlıyorlar. Şüpheleniyorlar. Burada kaybolmuş bir mezar var galiba diye. Telefon açtı: ‘Burada mezar var’ dedi. ‘Orada mezar olmaması lazım, yanlış yeri kazıyorsunuz’ dedim. Dedi ki: ‘Enişte doğru yeri, tarif ettiğin yeri kazıyoruz ama burada mezar var gibi şüphelendik’ dedi. ‘İyi, siz bilirsiniz. Orada uygun yer’ dedim. Rüyamda gördüğüm gibi bir metre üst tarafa, kuzey tarafa mezarını kazmışlar. Oraya defnettik. İşte Allah sabır verdi yani. Allah bir şey verirse, imtihan ederse bir kulunu kesinlikle ve kesinlikle tesellisini de veriyor.”¹⁶

“Ramazan ayında sahuru yapıp, namazını kıldıktan sonra uyudum. Rüyamda eşimin görev arkadaşları sararmış ve siyahlaşmış bir ten rengiyle yanıma geldiler ama eşimin şehit haberini veremediler. Göreve giden eşimin şehit olduğunu o an anladım ve ağlamaya başladım. O esnada eşim, yatakta ağladığını duymuş ve hemen beni uyandırarak ‘Hayrolsun, ne oluyor?’ diye sordu. Uyandığında yastığım sırlı sıklamdı. Gördüğüm rüyayı anlatınca ‘İnşallah nasip olur, şehit olurum’ dedi. Bir hafta sonra da aynı rüyamda gördüğüm gibi oldu.”¹⁷

“Rüyasını gördüm ben. Yatacağı yeri de gördüm. Ta ilk Özel Harekâta girdi, ben o rüyayı gördüm ve aynı rüyayı üç defa gördüm. Beyimin geleceği gün de aynı üç kişi koltukta oturuyor. Üçünün de üstünde birer tane kurşun delikleri vardı ve Eraslan’a

¹⁶ https://youtu.be/Uq_p65OJgKs (E.T.: 24.03.2022 / 134. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Ahmet Demir).

¹⁷ <https://youtu.be/QoFpUNoxxnk> (E.T.: 03.03.2022 / 94. Bölüm: Özel Harekât Polisi Yılmaz Mayuk).

dedim: ‘Baban gelmeyecek oğlum’ dedim. ‘Niye anne?’ dedi. Balkonda oturuyoruz. ‘Gelmeyecek baban’ dedim. Böyle konuşurken lojmanda oturuyoruz. O ara polisler, inip çıkıyorlar. ‘Bak, geliyor gidiyorlar. Bir şeyler var. Baban yok. Babana bir şey oldu’ dedim. O an, orada ben, sanki vücudumda hiç kemik yok, bir et parçası gibi oraya düşmüşüm.” [Rüyada görülen tabiatüstü tecrübenin gerçek hayatta rüyadakine benzer şekilde yaşandığı, Şehit Özel Harekâtçı Ali Er’in oğulları, Özel Harekâttan Sorumlu Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı Eraslan Er ve Siber Suçlardan Sorumlu Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı Halil Volkan Er’in aktarımından anlaşılmaktadır. İlgili anlatım şöyledir:] “Hakkari’deki görev süresi bitmişti artık batıya dönüyordu. Son gün Van ilinden Hakkari’ye gelirken Güzeldere geçidinde iki koruma polisiyle birlikte pusuya düşürüldü.” “32 virajlar da o kadar iğrençtir ki bu tarafı dağ, bu tarafı uçurum. Geriye dönüş yok. Dar bir yoldur. Oradan sonra bizimkiler yardırap ilk virajı aştıklarında bayağı bir leş almışlar ama ikinci virajda örgütün kalabalığı oradaymış. Üçünün de vücutlarına giren mermi sayısı sayılamıyor.”¹⁸

“Bizim bir akrabamız vardı. Coşkun şehit olmadan bir sene mi önce tam hatırlamıyorum beni aradı. Dedi ki: ‘Kızım bir rüya gördüm. Ne iyilik ettin ne hayır ettin?’ ‘Teyze, nasıl bir rüya ki ben hayır edeyim?’ dedim. Dedi ki: ‘Rüyamda sana Fâtıma anamız hırkasını yolladı, bunu sana vermemi istedi.’ Ben de ‘Teyze, ben onu hak edecek hiçbir şey yapmadım ki! O rüya mutlaka senindir, sen bir şey yapmışsındır.’ Aradan işte bir sene, ne kadar geçti bilmiyorum, Coşkun şehit olunca rüya aklıma geldi.”¹⁹

“1983 yılından beri bazı şeyler rüyama girmeye başlamıştı. Garip şeyler yaşamaya başlamıştım. Mübariz’in şehitliğine kadar Allah beni bu duruma alıştırdı. O dünyaya daha gelmemişti. Ben gördüm ki üç evladım var. Ben [rüyamda] birinin gidip şehit olduğunu [ve] elimden çıktığını gördüm. Mübariz’in şehit olmasından beş yıl önce ve ondan sonraki her iki üç yılda bir böyle rüyalar görürdüm ve böyle böyle sanki alışmıştım ben. Bir sabah, ‘Allah bana üç erkek evlat vermiş. Biri vatana feda olsun’ diye dua ettim. O sırada Mübariz gelerek ‘Baba ne güzel söz söyledin, tekrar etsene’ diye bana duayı tekrar ettirdi. Benim sesimi de telefona kaydedip bana dinletti. Sanki ben onu o zaman verdim. O da bana dedi ki: ‘Bak kendin dedin, [sen] verdin beni.’ Böyle ilahi bir şey yaşadım, yani sır.”²⁰

Verilen memoratların hepsi, kişisel memorat niteliği taşımaktadır. Rüyaların, gelecekte şehadet haberi ve şehitlik müjdesi verdiğine inanılmaktadır. Bazı memoratlar görülen rüyanın aynen gerçekleşmesi üzerine kuruluyken bazıları ilk

¹⁸ <https://youtu.be/4ksVP7a9X5U> (E.T.: 24.02.2022 / 85. Bölüm: Şehit Özel Harekâtçı Ali Er).

¹⁹ https://youtu.be/bfQ_f64m8wM (E.T.: 08.03.2022 / 126. Bölüm: Jandarma Komando Onbaşı Coşkun Hacıoğlu).

²⁰ <https://youtu.be/Y4anfZtV4ck> (E.T.: 07.03.2022 / 101. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Mübariz İbrahimov).

görüldüğünde anlamlandırılmamış ancak şehadetten sonra şehitlikle ilişkilendirilerek şahadete yorulmuştur.

Aktarılan memoralardaki rüyaların, tabiatüstü tecrübeyi yaşayan kişilere ruhsal bir yol gösterme işlevinin olduğu söylenebilir. Ayrıca bu rüyaların, kişileri şehadete hazırlama, şehitliğe doğru motive etme ve onların davranışlarını etkileme işlevlerinin de bulunduğu anlaşılmaktadır.

Burada belirtmek isteriz ki programa bölüm olan şehitlerin çoğu, şehadet için yarışan, duası şehitlik olan dünyadan göçüşleri şehadete taçlanmış özel ve seçilmiş insanlardır. Bu bağlamda şehitlerin şehadete ermeden önce aileleri ve arkadaşları ile yaptıkları şu konuşmalar oldukça önemlidir:

“Ben oğlumu askere yollarken ben onun şehit olacağını hissediyordum. Belki de bekliyordum bilmiyorum. Giderken dedi ki: ‘Annem, ben şehit olayım mı?’ ‘Annen kurban olsun’ dedim. ‘Ben sensiz nefes alamam. ‘Ama, sen bizi hep öyle büyütmedin mi?’ dedi. Dedim ki: ‘Annen kurban olsun madem niyet ettin şehit olmaya, her gece şunları şunları oku ki şehit olursan makamın yüksek olsun. Sakın ha, namazını aksatma.’ dedim.”²¹

“Daha orta okuldayken şehitliği hayal ederdi ve çok isterdi. ‘Anne ben şehit olacağım’ derdi. ‘Allah’ım gönlüne göre versin. Gelirsen bizimsin, kalırsan vatanının oğlum’ dedim.”²²

Şehitlikle ilgili bazı memoraların oluşumunda ağırlıklı olarak İslam’ın şehitlik tasavvurunun etkili olduğu görülmektedir. Öyle ki kimi memoraların oluşumu ve yapısı tamamıyla İslamiyet’in şehitlere verdiği değere ve öneme göre şekillenmiştir. Bu durumu ifade eden bazı memoral örnekleri şunlardır:

“15-20 gün önce rüyamda gördüm. Camekanın içinde tabutta[ydı]. Böyle bir yanına gitmeye çekindim. Orada bir baktım, sakallılar, başları sarıklılar. Yanına yaklaştım. ‘Burak, Burak’ diyorum. Gitmek istedim. Baktım yanındakiler[den] bir tanesi ‘Sus’ dedi. Aldı beni kenara. ‘Oradakiler hep peygamber, onların yanında konuşma. Gel bu tarafa, Burak’ ı göstereceğim.’ dedi. Cama el attığım anda bir baktım, bir anda kayboldu.”²³

“Benim gördüğümde Cuma günüydü. Cuma sabahı, yanına gidip gelmişim. Ondan sonra bir uyumuştum. O anda gördüm. İlk Cuma’ydı zaten. Yiyemiyorduk hiçbir şey. Hazırlamıştım biraz kahvaltı. ‘Gülşah yesene’ dedim. ‘Yok anne, ben yemeyeceğim. Siz yiyin. Biz o kadar güzel şeyler yiyoruz ki siz yemiyorsunuz ben size

²¹ https://youtu.be/bfQ_f64m8wM (E.T.: 08.03.2022 / 126. Bölüm: Jandarma Komando Onbaşı Coşkun Hacialioğlu).

²² <https://youtu.be/3T2aE69dhhQ> (E.T.: 22.02.2022 / 108. Bölüm: Şehit Sözleşmeli Piyade Er Oğuzhan Küçük).

²³ <https://youtu.be/JgeaRh-K8aI> (E.T.: 03.03.2022 / 93. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Burak Karakoç).

üzülüyorum’ dedi. Ondan sonra aileme dedim: ‘Yiyebilirsiniz, Gülşah’ımız çok güzel, her şeyden yiyor.’ Biz Ankara’dan alıp getirirken de Belan’dan geçerken orada da küçük bir kız çocuğu rüyasında görmüş: ‘Aileme söyle, ben ölmedim yaşıyorum.’ demiş.²⁴

“Diyormuş zaten rüyalarında falan, ‘Annem babam beni görmüyor ama ben onların yanlarındayım. Buradaki güzelliklerimi görseler hiç üzülmezler, ben onların üzülmesine çok üzülüyorum burada’ diyormuş kuzum.”²⁵

“Üç gün veya dört gün önce rüyasını görmüştüm. Güzel bir aydınlık gündü. Evimizin önünde bir kalabalık vardı ve Doğukan dedi ki: ‘Baba bu kalabalık bizim misafirlerimiz’ dedi. Dedim ki: ‘Sen buraya nasıl geldin, birliğinde değil misin?’ ‘Yok artık ben birliğimde değilim, ben vatanın her yerindeyim. Baba, biz iklim gibiyiz’ dedi ve iklim gibi deyince bir yağmur yağdı. Yağmur da beyazdı, [yağmur] suyunun biriktiği yer de beyaz bir suydü. Suyu baktığımızda hani siluetimizi görürüz ya, o siluetimizi hiç göremedim. Doğukan baktı ve dedi ki: ‘Baba, sen göremiyorsun ben görüyorum’ dedi.”²⁶

“Görenler çok. Tanımayan insanlar bile diyor ki biz hiç görmemişiz, biz de tanımıyoruz o adamları. Rüyada gördüklerini söylüyorlar işte. Bilhassa görenler, çok güzel bir yerde yaşadığı, yerinin çok güzel olduğunu söylüyorlar. Biz de buna iman etmişiz. Peygamberimizin sancağı altındalar. Hz. Hamza’nın yanındalar. Allah da vaat etmiş ki şehitler ölmez. Onlar diridir. Bak bugün siz kendiniz de gördünüz. Öğretmenler de söylüyor. Şimdiye kadar ismi verilen okula hiç kedi gelmemişti. Hiç görülmemiş. Siz bugün orada çekim yaparken siz kendiniz de gördünüz. Ben şuna eminim, o Nusaybin’de kurtardığı kedi, burada sizi ziyarete geldi. Ben eminim ki o kedidir.”²⁷

Aktarılan memoratların İslamiyet’in şehitlik tasavvuruna paralel olarak şekillendiğini Kur’an’ı Kerim’deki ayetler desteklemektedir. Şehit kelimesinin Kur’an-ı Kerim’de geçtiği ayetlerde, terimsel olarak tanımı yer almasa da kelimenin genellikle “hazır olmak, bilmek, şahitlik ve yemin etmek” anlamlarında kullanıldığı belirlenmiştir.²⁸ Allah yolunda öldürülme anlamında kullanılan şehitlik etrafındaki ayetlerin, şehitlerin ölümsüzlüğü ve mükafatları hakkında bilgi verdiği belirlenmiştir (Kurt,

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=HSXGVYrngaM&t> (E.T.: 16.02.2022 / 51. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Komser Yardımcısı Gülşah Güler).

²⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=X0FC-DqrOdQ> (E.T.: 24.02.2022 / 62. Bölüm: Özel Harekât Komiser Yardımcısı Şehit Kübra Doğanay).

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=M3fZjBY4su0> (E.T.: 17.02.2022 / 11. Bölüm: Şehit Doğukan Tazegül).

²⁷ https://youtu.be/yLYWmcJN_OM (E.T.: 25.02.2022 / 86. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Seracettin Kılınç).

²⁸ Kur’an’da şehit kelimesinin farklı türevleriyle geçtiği ayetler hakkında bilgi için bk. Kurt, 2012: 191-192.

2012: 195-202).²⁹ Bu bağlamda memoralardaki tabiatüstü tecrübelerle paralellik gösteren Kur'an'ı Kerim'deki bazı ayetler şöyledir:

“Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rab’leri katında rızıklanmaktadırlar. Allah’ın lütfundan verdiği nimetle sevinçlidirler. Arkalarından kendilerine ulaşamayan kimselere de hiçbir korku olmayacağını ve üzülmeceklerini müjdelemek isterler. Onlar, Allah’ın nimetini, keremini ve Allah’ın müminlerin ecrini zayi etmeyeceğini müjdelerler. Kendilerine yara dokunduktan sonra da Allah ve Peygamberi’nin davetine uydular. Hele onlardan iyilik edenlere ve gereğince Allah’tan korkanlara büyük bir mükafat vardır.” (Âl-i İmran / 169-172).

“Kim Allah’a ve Peygamber’e itaat ederse işte onlar, Allah’ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, Sıddıklarla, şehitlerle, iyilerle birlikte dir. Bunlar ne güzel arkadaşlardır!” (Nisâ / 69).

İslamiyet’in şehitlik tasavvuru ile örtüşen rüya memoralarının temel işlevleri, şehitlerin Allah huzurundaki mekânları ve durumları hakkında bilgi vermektir.

Memoraların oluşumunda etkin olan bir diğer faktör, aile ve sosyal bağlara paralel olarak ortaya çıkan özlem, hasret, acı, merak, sevgi gibi duygulardır. Bu memoralarda, şehitlerin rüya aracılığıyla yakınlarına durumları hakkında bilgi verdikleri ve isteklerini belirttikleri tespit edilmiştir. Ancak tabiatüstü tecrübeyi yaşayanlar her zaman şehit aileleri olmamakta, bazen şehitlerin hiç tanımadıkları kişiler de olabilmektedir. Böyle durumlarda belirtilen kişiler, şehit ailelerine bizzat ulaşarak rüya yoluyla yaşadıkları olağanüstü tecrübeleri iletmektedirler. Mevcut malzemedeki hareketle şehit ailelerinin evlatlarına, şehitlerin de ailelerine duydukları özlem ve sevgi duygularını içeren rüya memoraları şunlardır:

*“Ben Gökhan’ı iki defa rüyamda gördüm. Birinde elimi öptü. Yanaklarından öptüm. Şöyle gözümüne baktı. ‘Yine gidiyorsun değil mi?’ dedim. Hani orada, rüyamda gözümde yaş aktı. ‘Yine gidiyorsun bak. Bıraktın gidiyorsun’ dedim. İkinci gördüğümde de İbni Sina’da, ben Gökhan’ın yüzünü açtığımda üzerine eğildiğim için, hep sol tarafından öptüm. Rüyamda da gördüğümde kolum şöyle açıldı. Gökhan kolumda yatıyordu ama öptüğüm o sol taraf bana dönüktü. Gökhan’ı öptüğümde hep canlı insan[ın] tenini hissedersiniz ya rüyamda ben o sıcaklığı çok çok çok böyle hissettim. İnanın sabah kalktığımda, sanki gerçekten gece Gökhan’la rüyamda böyle sarılıp öpüşmüş gibi çocuğumu o soğuk öptüğüm yerlerden sıcaklık öpmüş gibi o duyguyu yaşadım.”*³⁰

²⁹ Hadislerdeki şehitlik kavramı da Kur'an-ı Kerim ile paralellik gösterdiği belirlenmiştir. Bu bağlamda ayrıntılı bilgi için bk. Kurt, 2012: 203-210.

³⁰ https://www.youtube.com/watch?v=a2QLaIPEcl0&ab_channel=Yeni%C5%9Eafak (E.T.: 24.02.2022 / 64. Bölüm-2: Şehit Özel Harekât Polisi Gökhan Osman Karaduman).

“Ben çok sık rüyalarımda görüyorum. Güzel, rüyaları iyi ki var. Hatta diyorum bizi artık rüya âleminde kavuştur Allah’ım. Çünkü hep geliyor, normal oturuyoruz, sohbet ediyoruz. Bazen biri hakkında uyarıyor. Gerçekten bir şey çıkıyor onun altında. ‘Şunu yapın’ diyor bazen. Bunu ilk başta ben psikoloğa söyledim. ‘Çok fazla rüyamda görüyorum’ dedim. Dedi ki: ‘Siz öyle olmasını istediğiniz için görüyorsunuz. ‘Hayır’ dedim, ‘Bu öyle bir şey değil. Hani bu normal bir rüya gibi değil. Sanki ben gerçek yaşıyormuşum gibi.’ ‘Hayır, siz öyle hayal ettiğiniz için’ dedi. Bir şey diyemedim, doğrudur diye. Sonra ben dua ettikçe başkası rüyasında bizi görüyor. Hiç tanımadığım, hiç Şükrü’yü, beni görmemiş insanlar, mesaj atıyorlar. Şükrü’yle sizi rüyamda gördüm, sizi rüyamızda gördük [diye]. Bunlar beni çok etkiledi ve çok da güç veriyor. İyi ki rüyalar var.”³¹

“Kısa kısa çok görenler var. Bize bildiriyorlar. Kimi düğünü olurken görüyor. Ben de gördüm Erhan’ım şehit olduktan sonra. Köye giderseniz görürsünüz orda çeşme yapıldı. O çeşmenin orda nişanı oluyor ama Erhan’ım orda bembeyaz gömlek giymiş. Altına siyah şalvar giymiş. Üstüne takke giymiş. Erhan’ımın nişanı oluyor. Öbür taraftan geliyor upuzun incecik. Erhan’ımı şehit düştüğünde gördüğüm zaman öpemedim. Öpemedim ben kuzumu, canımı öpemedim. Hep o içimde kalmıştı. Ben Erhan’ımı neden öpemedim, niye sarılamadım diye. Böyle kolunu açtı [rüyamda]. ‘Gel anam, gel anam boynuma sarıl, öp beni’ dedi böyle. Nişanı oluyor ama çok mutluydu.”³²

“Şehadetinden sonra üç defa rüyamda gördüm. Başka da hiç görmedim zaten. Sadece bana diyor ki: ‘Anne ben seni çok özledim.’ diyor.”³³

“İlk gördüğümde yeşillik, yemyeşil bir yerdeydi. Üstünde kamuflajı vardı ve dedi ki: ‘Sakın ağlama bana. Ben çok iyiyim. Ben de seni özledim ama ben senin hep yanındayım.’ dedi.”³⁴

Verilen rüya memoratlarında şehitlerle kurulan iletişimin gerçekliğine inanılmakta ve bu rüyaların şehit yakınlarının sevgi ihtiyaçları ile ayrılığın verdiği özlem duygusunu giderdiğine inanılmaktadır. Bu rüyaların yaşanan acıyı hafifletme, özellikle şehit yakınlarını psikolojik olarak rahatlatma işlevlerinin olduğu da söylenebilir.

³¹ <https://youtu.be/0dprnZ5IWruU> (E.T.: 02.03.2022 / 91. Bölüm: Şehit Polis Özel Harekât Komiser Yardımcısı Şükrü Kayadibi).

³² https://www.youtube.com/watch?v=-moKwOS6ZsE&ab_channel=Yeni%C5%9Eafak (E.T.: 22.02.2022 / 56. Bölüm: Özel Harekât Polisi Erhan Konuk).

³³ <https://youtu.be/UXLa8P4OOfU> (E.T.: 23.02.2022 / 83. Bölüm: Piyade Onbaşı Barış Aybek).

³⁴ <https://youtu.be/A5N56LAH3MM> (E.T.: 22.02.2022 / 110. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Ersin Yıldırım).

Şehitlerle tabiatüstü iletişimlerin kurulduğu bu memoraatların temelinde, kadim Türk inançlarından olan “tul inancı” bulunmaktadır. Bu inancın tasavvurunda, ruhun ölüm olayı ile âlem değiştirdiğine, dünyadaki yakınlarına görüldüğüne ve onlarla ilişkisini sürdürdüğüne inanılmaktadır. Tul inancında ruh, dünyada olup bitenlerden etkilendiği için dünyadaki yakınlarıyla iletişime geçip onlardan isteklerde bulunabilmekte, yakınları da ruhun mutluluğu için muhtelif uygulamalar yapabilmektedir (Kalafat, 2015a: 19-33). Buradan hareketle çalışmadaki bazı memoraatların oluşumunda tul inancının etkin olduğu düşünülebilir.

Programda tespit edilen, şehitlerin yakınlarına durumları hakkında bilgi verdiklerine ve isteklerini belirttiklerine inanılan bazı memoraat örnekleri şunlardır:

“Özel harekâtımızın Bayrak [diye] tabir ettiğimiz yerleşkesinde büyük bir şehitlik yaptık. Şehitlikte bütün özel harekâtçı abilerimizin hangi tarihte, nerede, hangi terör örgütüyle girilen çatışmada, nasıl şehadete ulaştıklarını gösteren bir slayt [bulunuyor]. 24 saat sela okunuyor ve güzel olan bir şey de şehitlerimize biz orada saygı duruşunda bulunuyoruz. Bu da bu manada uhrevi olarak çok farklı bir ortam. Orayı da mutlaka her şehit ailesinin gelip görmesini istiyoruz. Çok da mutlu ediyor bizi. Orada bir ziyaretçi defterimiz var, şehitlerimizin adına defter var. Bizim tüylerimizi diken diken eden bir hadise var. Şehidimiz Bayram Çiçek'[in] biz ismini unutmşuz. Bir devresi, arkadaşı rüyasında görüyor. Şehitliğe girmeye çalışıyor. Bayram'ın sırtı dönük. 'Bayram' diye sesleniyor sırtı dönük. 'Bayram, niye benimle konuşmuyorsun?' diyor. Yine cevap vermiyor ve eliyle çekil git der gibi bir hareket yapıyor şehidimiz. Bunu bana anlatan kardeşimiz, 'Sabah ezan[la] uyandım' diyor. 'Ertesi gün sabah göreve geleceğim. Geldim baktım müdürüm, şehitlikte ismi yok.' Daha sonra, şehitliğe baktığımızda Bayram'ın ismini görmeyince biz mesajı aldık. İsmi yaptırdık. Yazdık, duasını da ettik. Daha sonra sordum: 'Gelen giden var mı, ikaz eden var mı?' 'Yok, kesildi' dedi. Demek ki dedim doğru bir şey yapmışız. Şehitler ölmezi biz yaşıyoruz, görüyoruz.”³⁵

“Mahmut şehit olduktan sonra ben hiç kimseye menekşe sevgimden bahsetmemiştim. Lise ve üniversite arkadaşı, aynı görüşü ve düşünceyi paylaştıkları arkadaşları sürekli çocuklar gelip gider. [Bir arkadaşı], rüyasında görmüş Mehmet Ali'yi, 'Anneme menekşe götür. Annem menekşeyi çok sever' demiş ki ben hiç menekşeden, çiçekten bahsetmedim çocuklara. Gelip gidiyorlar, ilgileniyorlar Allah razı olsun. Ama ben hiç bahsetmedim. Bir gün işte hafta sonuydu geldiler çocuklar. Elllerinde menekşe vardı. 'Anne, bunu kardeşim gönderdi. Anneme menekşe götür dedi' dedi. Ben şaşırdım, ne diyeceğimi de bilemedim başladım ağlamaya. 'Anne bunu kardeşim gönderdi. Al bu senin. Sen menekşeyi çok seviyormuşsun' dedi. Hiç

³⁵ <https://youtu.be/UPiGOEjnstU> (E.T.: 20.02.2022 / 82. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Bayram Çiçek).

tanımadığı insanların rüyasına giriyor. ‘Söyleyin anneme ağlamasın, ben çok iyiyim, çok güzel yerdeyim. Anneme söylemeyin ağlamasın’ diyormuş. Ben ağladığım zaman evin içerisinde bir soğukluk, serin bir havanın olduğunu hissediyorum. Biliyorum ki o bana kızıyor sen ağlıyorsun diye.”³⁶

“Bir devre arkadaşının eşi var. O çok ilgilendi Yasemin’in doğumu esnasında. Onun rüyasına girmiş. demiş ki: ‘Siz Yaseminle çok ilgilendiniz, sağ olun. Hakkınızı helal edin. Yasemin’le Ömer Ali size emanet.’ demiş.”³⁷

“Gene kuzum rüyasında hep mesajlar gönderiyor. Komşumun çocuğuna demiş ki: ‘Dün başaramadılar, bugün de başaramayacaklar’ demiş kuzum. Onlar hayattalar yani ölü olan bizleriz aslında.”³⁸

“Bir öğretmen kızımız ‘Gökhan’ı gördüm’ dedi [rüyasında]. ‘Diğer şehitlere Kur’an öğretiyordu’ dedi. ‘Diğer şehitler de oturmuş onlarla beraber hem Kur’an öğretiyor hem Kur’an okuyordu’ dedi.”³⁹

“Ben hep küçüklüğümü görüyorum. Son hâlini de görüyorum da. Mesela bir tane rüyasını anlatayım size. İlk zamanlardı. Kabe’de Fırat, Kabe’nin üstünde bir şeyler yapıyor. ‘Oğlum ne yapıyorsun?’ dedim. “Baba, Kabe’nin örtülerini değiştiriyorum.’ dedi.”⁴⁰

“Çok gördüm rüyamda. İlk iki gün iki defa gördüğümde gülümserken gördüm onu, gülüyordu. Ondan sonra bir kere daha gördüm, savaşın en sıcak zamanlarında ağlıyorken gördüm. Biliyorum ki şehitler için ağlıyordu. Çünkü askerlerine bir şey olduğunda ne kadar üzülüğünü biliyordum. Bu kadar şehit olmasını da onun yüreği kabul etmezdi, hiçbir zaman. Onlar için ağladığını biliyordum.”⁴¹

“Hiçbir zaman bana oranın zorluğunu anlatmadı ama ben öyle hayal ediyorum, nasıl yaşamışlar? Sonra öğrendim, çukurlar kazıp içine yatmışlar. Tankların yanında yatmışlar buzlu havalarda. Benim oğlum o kadar nazik büyüdü ki bunlara nasıl dayandı diye düşünüyorum. Bir ara ben ağlayarak bunu düşündüm gece, ağlayarak uyudum. Birisinin rüyasına gelmiş. demiş ki: ‘Söyleyin anneme ben ölürken acı

³⁶ https://youtu.be/_zxEGItbMQ0 (E.T.: 02.03.2022 / 92. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Mahmut Uslu).

³⁷ <https://youtu.be/d6uvvtCZYU8> (E.T.: 27.02.2022 / 89. Bölüm: Şehit Topçu Üsteğmen Muhammed Ali Kalo).

³⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=X0FC-DqrOdQ> (E.T.: 24.02.2022 / 62. Bölüm: Özel Harekât Komiser Yardımcısı Şehit Kübra Doğanay).

³⁹ https://www.youtube.com/watch?v=a2QLaIPEcl0&ab_channel=Yeni%C5%9Eafak (E.T.: 24.02.2022 / 64. Bölüm-2: Şehit Özel Harekât Polisi Gökhan Osman Karaduman).

⁴⁰ <https://youtube/ZH99lrIk9tw> (E.T.: 06.03.2022 / 99. Bölüm: Şehit Fırat Yılmaz Çakıroğlu).

⁴¹ <https://youtube/PWunMcSBsqI> (E.T.: 11.03.2022 / 104. Bölüm: Şehit Tümgeneral Polad Haşimov).

çekmedim. Ben çok iyiyim, bakın üstüme başıma.’ Yüzü parlıyordu dediler bana. İyi giyimliydi, gülüyordu [dediler].”⁴²

“Şehit olduktan sonra biz Cizre’ye ev toplamaya gittik. Askeri geldi, habercisi. ‘Yenge hanım’ dedi. ‘Bir tane erimiz var, ısrarla sizi görmek istiyor zaptedemiyoruz.’ Dedim: ‘Buyursun, gelsin.’ ‘Yenge Hanım, kısa bir süre oldu ama ben komutanıma haberci oldum. Rüyamda komutanımı gördüm’ dedi. Şehit olduktan bir gün sonra görüyor. Rüyasında eşimin böyle çok sevdiği bir spor ayakkabısı vardı. Üstünde kendi harici kıyafetleri ama diyor ki: ‘Yenge Hanım, böyle yüzü ay gibi parlıyor. Çok güzeldi, spor ayakkabılarını getirdi. Dedi ki: ‘Ahmet bunları al, ihtiyacı olan birine ver.’ Elinde kıpkırmızı bir gül, ‘Bunu vermeyi unuttum Ahmet, bekle’ demiş. ‘Komutanım, bu gül neyin nesi?’ demiş. Dedi ki: ‘Bunu da Emine’ye ver. ‘Ben sizin adınızı gerçekten bilmiyordum. Ben bu rüyadan sonra sizin isminizi öğrendim’ diyor. O da demiş ki: ‘Emine kim komutanım?’ ‘Komutanım, bize yakışmaz, olmaz. Ben sizin eşinize niye gül vereyim?’ demiş. ‘Ya! Ben Emine’yi bir daha göremeyeceğim. Emine’ye al, bu gülü ver. Benden de geldiğini duyarsa zaten sana da bir şey söylemez’ demiş. Bunu hiç unutmuyorum mesela. Bu rüya beni gerçekten etkilemişti ve o an direkt kolileri açtırdım. Dedim ki: ‘Bu muydu?’ ‘Evet yenge hanım, buydu. Bu ayakkabılardı’ dedi ve direkt o ayakkabıları gönderdim hemen. Dedim: ‘İhtiyacı olan bir ere ver.’ Ben inanıyorum mucizelerine, gerçekten inanıyorum.”⁴³

“Zafer’im yeni şehit olmuştu. Ablası rüyasında görmüş. Sıradan böyle dizilmişler, herkes namaz kılıyor. Zafer de oturmuş Kur’an okuyor. ‘Zafer ablam, sen niye o namaz kılanların yanına gitmemişsin?’ demiş. ‘Abla orası peygamberlerin yeri, burası şehitlerin yeri’ demiş. Bir gün de gördüm. Böyle bir yeşillik, sanki söğüt ağaçları vardı orada. Yeşillik çimenlerde Zafer’im namaz kılıyor. Ben de şaka olsun diye taş atıyorum önüne. Zafer’in orda baktım namaz kılıyor, annesi kurban ola. Ablası da görmüş Kur’an okuyormuş.”⁴⁴

“Geçen en son gördüğüm rüyada. Bizim bir tane asker var çocukluk arkadaşı. Onun elinden tutmuş gidiyor. Ben de ağlıyorum ‘Götürme annem’ diye. Ondan sonra, ‘Anne, bak gel. Benim nerede kaldığımı sana göstereyim’ diyor. Bembeyaz bir perde, perdeyi böyle aralayacağında uyanıyorum. ‘Ben çok güzel yerdeyim anne, beni merak

⁴² <https://youtube/P7R0I0VpHjg> (E.T.: 11.03.2022 / 105. Bölüm: Şehit Teğmen Ali Emre Fırıncioğulları).

⁴³ <https://www.youtube.com/watch?v=64gMA5vT5hU> (E.T.: 25.02.2022 / 54. Bölüm: Şehit Jandarma Yüzbaşı Mustafa Erdal).

⁴⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=BPIRkNRkha4> (E.T.: 26.02.2022 / 45. Bölüm: Şehit Piyade Binbaşı Zafer Kılıç).

etme’ diyor. Ben rüyasını çok görüyorum, her zaman yanında olduğunu gerçekten hissediyorum.”⁴⁵

“Rahmetliyi ben rüyamda çok gördüm. Özellikle ilk seneler çok fazla gördüm. Hatta şehit olduğuna inanmadığım dönemler oldu. Her ne kadar cenazesini görsek de hâlâ o görev yoğunluğunun vermiş olduğu bizim alt psikolojimize işleyen baba [kavramı], hâlâ görevde, yani bu bir görev gereği böyle gösteriliyor, şeklinde uzun bir süre gitti. Daha sonra tabi yaşın vermiş olduğu olgunluk, işte bazı şeyleri biraz daha idrak etmenin sonuçlarıyla alışıyorsunuz. Rahmetliyi rüyamda Peygamber Efendimizle beraber otururken yan yana hatta Peygamber Efendimiz önde arkasında rahmetli babam, bana gülümsüyordu. O rüyadan sonra zaten rahatladım. Yani psikolojik olarak rahatladım.”⁴⁶

“Geçen bir bayan geldi içeriye. Zile bastı, ben aldım. Nasıl ağlıyor. Kadını ne tanıyorum ne ediyorum. ‘Ben Furkan’ı rüyamda gördüm’ dedi. Sora sora gelmiş buldu bizi. Onu resmi kıyafetiyle görmüş. Eğilmiş ona, “Teyze anneme söyleyin üzülmesin, babama da bir gömlek alın götürün’ demiş. Furkan kadına sormuş: ‘Sen ne istiyorsun?’ demiş. Kadın da demiş ki: ‘Ben Peygamber Efendimiz’in bir şeyini görmek istiyorum.’ ‘Ben onun yanındayım’ demiş ve onun mührünü getirip kadına göstermiş. Kadın şok olmuş. ‘Ben ciğerimden vuruldum ama o an dizimde bayrak vardı. Bayrağı çektim o yaraya bastım. Hiç acı duymadım. Ben çok mutluyum’ demiş. Kadın hem anlattı hem ağladı. O ağlıyor ben ağlıyorum.”⁴⁷

“İlk rüyamı, şehadete erdikten iki-üç ay [sonra] gördüm. Baktım söz takımını giymiş. ‘Oğuz’um sen neredesin?’ dedim. ‘Anne ben Hz. Ali’nin yanındayım’ Dedim: ‘Ben senin nişanını yapacaktım, seni evlendirecektim.’ Dedi: ‘Anne, nişanımı da yaptılar düğünümü de. Bir de küçük kız çocuğu bana verdiler.’ Rüyasını böyle gördüm.”⁴⁸

“Vefat ettikten iki üç gün sonra bir bayan geldi. Dedi ki: Ben senin oğlun olduğunu da bilmiyordum. Rüyamda gördüm. Bana dedi ki: ‘Anneme söyle ağlamasın, burada benim düğünüm var. Benim düğünüm burada olacak’ demiş. Cenazede bizim yanımıza geldi kadın. Böyle söyledi bize ama rüyamda çok görüyorum. Yani böyle bir şey olmamış gibi görüyorum.”⁴⁹

⁴⁵ <https://youtu.be/3T2aE69dhhbQ> (E.T.: 22.02.2022 / 108. Bölüm: Şehit Sözleşmeli Piyade Er Oğuzhan Küçük).

⁴⁶ <https://youtu.be/tpNTyhdDDxI> (E.T.: 06.03.2022 / 100. Bölüm: Şehit Özel Harekât Başkomiser Mehmet Fethi Akyüz).

⁴⁷ https://youtu.be/W69-Xn_LxP0 (E.T.: 26.01.2022 / 39. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Furkan Peker).

⁴⁸ <https://youtu.be/rnE5qYrvBsE> (E.T.: 26.01.2022 / 84. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Oğuzhan Günaydın).

⁴⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=zSvZjyIN2i> Q&ab_channel=Yeni%C5%9Eafak (E.T.: 30.01.2022 / 118. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Recep Emre Yılmaz).

“Cennet zaten bizi alıştırmıştı. ‘Şehide ağlanmaz, şehide üzülmülmez’ diye. Şimdi bile bazen rüyada görüyoruz da diyor ki: ‘Bana neden ağlıyorsunuz ağlamayın. Siz kendinize ağlasanıza’ [diyor]. Doğru söylüyor. Bizim kendimize ağlamamız gerekiyor ona değil.”⁵⁰

“Hep çok güzel yerlerde görüyoruz. En son gördüğümde hep yemyeşil ormanların içinde görüyorum ben Emre’yi. En son gördüğümde yine böyleydi. Anlatılmaz. Zaten o an yanınızda gibi hissediyorsunuz. Yüzü bembeyaz. Devamlı gülümsüyor. Sanki bize bir mesaj veriyor rüyalarımıza gelerek.”⁵¹

“Sürekli ben onu rüyamda görüyorum, sürekli. Ben dışarıya gideceğim zaman gitmeden bir iki gün önce onu muhakkak rüyamda görürüm. Kendini hatırlatır bana.”⁵²

Belirtilen memoralardan anlaşılacağı üzere, şehitlerin rüyalar aracılığıyla yakınlarına mekânları, meşguliyetleri, memnuniyetleri ve isteklerine dair bilgi verdiklerine, hatta onlara mesaj gönderdiklerine inanılmaktadır. Rüyalar aracılığıyla kurulan bu olağanüstü iletişim ve tecrübeler şehit yakınlarını memnun etmektedir. Memoraların görülmesi ya da aktarılmasından sonra, şehit yakınları tabiatüstü tecrübeyi aktaran kişilerin sözlerine uygun davranışlar geliştirmekte ve şehitlerin istekleri yerine getirilmektedir.

Aktarılan kimi rüyalarda şehitlerin Hz. Peygamber ile birlikte olduğuna dair veriler bulunmaktadır. Bu rüyalar şehit yakınlarını memnun etmekte ve onların acılarını hafifletmektedir. Bunda Hz. Peygamber’i rüyada gören kişinin rüyasının doğru olduğuna dair hadislerin de etkili olduğu söylenebilir.⁵³

Haber ve uyarı içerikli bu memoraların bir kısmı “kişisel memorat” niteliği taşımaktadır. Bu memoralarda yaşanan olağanüstü iletişim ve davranışlar, rüyayı gören ya da yoran kişi tarafından geleneğe bağlanmadan benimsenmektedir.

Programda, halkın tasavvurunda kalıplaşarak “kültürel memoralara” evrilmiş memoraların da yaygın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, kültürel memoraların, belirli halk inançları ile toprak kültü, atalar kültü gibi kültürler etrafında şekillendiği belirlenmiştir. Bu bağlamdaki ilk tespit, ardından çok ağlanan şehitlerin kabrinin islanacağına ve suyun içinde boğulacaklarına dair kalıplaşmış halk

⁵⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=rRgq6Gtxu0> (E.T.: 24.02.2022 / 63. Bölüm: Şehit Özel Harekât Komiser Yardımcısı Cennet Yiğit).

⁵¹ <https://www.youtube.com/watch?v=vqcx-l4NbvU> (E.T.: 01.03.2022 / 76. Bölüm: Şehit Jandarma Uzman Çavuş Emre Tunca).

⁵² <https://youtu.be/cbQAGvTxako> (E.T.: 02.03.2022 / 122. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Mustafa Büyükpoyraz).

⁵³ Belirtilen hadislerden birinde Hz. Peygamber, “Her kim düşünde beni görürse kuşkusuz o kimse beni görmüştür, çünkü şeytan benim suretime giremez” şeklinde buyurduğu rivayet edilmektedir (Yılmaz, 2013: 527).

inancını içeren memoratlardır. Belirtilen halk inancı etrafında oluşmuş memorat örnekleri şunlardır:

“İlk dönemlerde çok ağladığım için muhtemelen öyledir. En son rüyamda gördüğümde ‘Artık yeter. Ben senin gözyaşlarında bu tarafta suyun içinde boğuluyorum’ dedi. Ondan sonra zaten çok irdelememeye başladım. Ondan önce çok şey yapıyordum böyle ama o rüyadan sonra biraz daha böyle sakinleştim. Biraz daha oluruna bıraktım.”⁵⁴

“Gençlik döneminde ‘Anne, ismimi herkes duyacak’ demişti. Daha üniversiteye hazırlanıyordu. ‘Kızının ismini bütün Kırıkhan duyacak’ demişti. [...] [Rüyada] çok güzel haberler gönderdi. Ben hiç ağlamıyordum, şimdi ağlıyorum. Hiç ağlamadım Gülşah’ın şehadetinde. Onun şehadet mutluluğunu yaşadım çünkü. Hiç ağlamadığım için yine rüyada bize haber gönderdi. ‘Anneme çok teşekkür ettiğimi söyleyin, yerimi ıslatmadı.’ O beni çok mutlu etti.”⁵⁵

Her iki memoratta da halkın tasavvurunda, ıslanmak ile ölüm arasında bir bağ kurulduğu görülmektedir. Bu bağın temelini geleneksel Türk dilinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bu bağlamda *Türk Dilinin Etimolojisi Sözlüğü*’nde, “ölmek” kelimesinin Eski Türkçede bölüşme, bölümlere ayırma anlamına gelen “ül” kökünden türediği, zamanla “öl” şekline dönüştüğü, “öl” kökünün de “ıslaklık” bildiren bir kelime olduğuna dair veriler tespit edilmiştir. “Öl” kökünden türeyen ölmek kelimesinin, “yaşın geçmesi” ve “direnci kalmaması” anlamlarının genişleyerek “yaşamının son bulması”, “diriliğin bitimi” durumlarını anlatmak için kullanıldığı belirlenmiştir (Eyuboğlu, 1995: 527-528). Yine Divanü Lûgat-it Türk’te “ölidi” kelimesinin “ıslandı”, “ölit” kelimesinin de “ıslat” anlamına geldiği saptanmıştır (Atalay, 2006: 324).

Yine Eyuboğlu çalışmasında, “ıslaklık nedeniyle çürümek” anlamına gelen “uluk” ile ölmek arasındaki anlamsal bağa dikkat çekmektedir (1995: 686). Bu bağlamda, halk arasında aşırı olgunlaşmaktan sulanıp bozulan meyve için kullanılan “uluk” kelimesi de bu minvalde değerlendirilebilir (KK-2). Buradan hareketle halkın tasavvurunda ölmek kelimesi ile bu kelimenin oluşum ve dönüşüm sürecindeki ıslaklık anlamının etkili olabileceği, aşırı olgunlaşmaktan bozulan meyve gibi aşırı ağlamaktan rahatsız olan ruh arasında bir benzetmenin yapılmış olabileceği değerlendirilebilir.

Ayrıca şehitlerin kendileri için dökülen gözyaşından rahatsız olmaları durumu, daha önceden de ifade edildiği gibi İslam’ın şehitlere verdiği “Onlar diridirler” inancının etkisiyle geliştirilmiş olabilir. Bu bağlamda Alan Dundes’in, halk tasavvurunda ıslak ve kuru terimlerinin yaşam ve ölümün metaforları olduğuna dair görüşlerine de değinmekte yarar vardır. Yaşamı sıvıyla sıvının yokluğunu ise ölümle

⁵⁴ <https://youtu.be/UXLa8P4OOfU> (E.T.: 23.02.2022 / 83. Bölüm: Piyade Onbaşı Barış Aybek).

⁵⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=HSXGVYrngeM&t> (E.T.: 16.02.2022 / 51. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Komser Yardımcısı Gülşah Güler).

ilişkilendiren Dundes, özellikle nazar inancının kökeninde, insanın hayatının kaynağı olan sıvıyı tüketerek yok etme düşüncesinin olduğunu, kişinin hayatını onarması için de kendisine hayat veren sıvıyı bir şekilde alması gerektiğini öne sürmektedir (1992: 266-267, 273-277). Bu nedenle halk arasında nazarın tükettiği hayat sıvısını geri getirmek için iyileştirici etkisinin olduğuna inanılan sözler ya da tükürük ile dildeki ıslaklığın nazardan etkilenen kişiye aktarıldığına ve böylece hayat veren sıvının ya da canlılık arz eden ruhun bir şekilde insana aktarıldığına inanılmaktadır (Yılmaz, 2021: 1298). Verilen memorat metinlerinde de tıpkı nazar inancında olduğu gibi şehitlerin ardından dökülen gözyaşlarının onların kabirlerine ve ruhlarına sembolik olarak aktarıldığına dair bir inanç geliştirildiği söylenebilir. Bu düşünce, halk arasında hikmet sahibi olduğuna inanılan şehitlerin naaşlarının bozulmadığına dair başka bir inançla da desteklenebilir.

Programda aktarılan memoralarda, eski Türk inançları, atalar kültü, mitolojik tasavvur gibi Türk kültürünün geleneksel dünya görüşünü içeren kalıplaşmış diğer kültürel memorat örnekleri de yer almaktadır. Bu bağlamdaki memoraların bazıları şunlardır:

“Afrin’deki savaşta bir akrabamız Burak’ı rüyasında görüyor. [Burak] diyor ki: ‘Biz Afrin’de savaşıyoruz.’ Orada da savaştığını söylemiş. Geçen tekrar, Barış Pınarı Harekâtı başlayınca Fethiye’den bir abimiz var. Aynı zamanda ihlaslı bir tarih hocası. O görmüş rüyasında. demiş: ‘Biz, Barış Pınarı’na gidiyoruz şimdi, savaşa’ demiş. Şehitlerimiz, yani biliyorsunuz bunu eskiler de anlatır, bu şekilde devam ediyorlar. Göremediğimiz için sadece bir özlem var. Çocuğumuzun her zaman yanımızda olduğunu hissediyorum.”⁵⁶

“Rüyamda bir tepenin aşağısından üç tane silahlı asker geliyor. Tam asker demeyim, polis de olabilir ama Oğuzhan var. Geldiler bana doğru. Ben dedim ki Oğuzhan’a: ‘Oğuzhan, oğlum sen şehit oldun. Ben seni toprağa kendi ellerimle koydum.’ ‘Yok baba, vallahi biz görevdeyiz’ dedi. ‘Oğlum, siz nereden geliyorsunuz?’ dedim. ‘Sınır ötesinden’ dedi. Ondandan sonra uyanmışım, sabah ezanı okunuyordu. Bu üç kişi benim hep aklıma geldi. Bizim de Oğuzhan’dan birkaç gün sonra polis çocuğumuz şehit olmuştu. Yani aynı memleketimizde şehit olmuştu. Ondandan bir yıl önce de başka bir polis şehit olmuştu. Ben o gördüğüm üç kişiyi onlara yordum. Ondandan sonra, hatta üçünün resmini birlikte yaptırıp üç kişydiler bunlar diye öyle işte onların resmini yaptırdım. Onlara bakar dururum işte. Böyle bir rüya gördüm.”⁵⁷

⁵⁶ <https://youtu.be/CoEGLMqYEGg> (E.T.: 26.02.2022 / 87. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Sezgin Burak Cantürk).

⁵⁷ <https://youtu.be/3T2aE69dhhQ> (E.T.: 22.02.2022 / 108. Bölüm: Şehit Sözleşmeli Piyade Er Oğuzhan Küçük).

“Yavrum [un] çok güzel özel harekât kıyafetleri üzerindeydi. Yanında da hani Çanakkale’ de savaşan eskilerden var ya omuzunda tek tüfekli [asker] öyle. Böyle uzaklıkta ama sanki böyle güneş doğmuş üzerlerine. O kadar güzel, o kadar parlak duruyorlardı ki ‘Annem, ne yapıyorsun?’ dedim. ‘Anne ben görevimdeyim’ dedi.”⁵⁸

Yukarıdaki üç memoratta da şehitlerin şehadetlerinden sonra bile düşman askerleriyle çarpıştıklarına inanılmaktadır. Bu inanç, eski Türk inanç sistemindeki “Ana Maykıl” inancıyla örtüşmektedir. Çünkü bu inanca göre, savaş anında ulu ataların kabirlerinden kalktıkları ve düşman askerleriyle çarpıştıkları düşünülmektedir (Kalafat, 2011: 62). Bu durum Türklerin “Ana Yurt” olarak nitelendirdikleri vatan toprağının yer ve su iyelerinin koruyucu gücüyle ilişkilendirilebilir. (Kalafat, 2015b: 28). Bu inanç da canlı ve cansız her varlığın bir ruhu olduğunu tasavvur eden Şamanizme dayandırılabilir (Kalafat, 2018: 182).

Geçmişten günümüze aktarmaya çalıştığımızı inanç zincirinden hareketle arı ve kutlu ruhların makamı sayılan vatan toprağını koruma inancının temelinde, bizce toprağı vatan yapan kutsal sıvı, yani şehitlerin kanı da etkin rol oynamaktadır. Başlangıçta vatan toprağının ruhunu ve atalar kültürünü korumak için verilen can, İslamiyet’in kabulüyle birlikte Allah’ın rızasını kazanmak için verilmiş ve bu uğurda dökülen temiz ruhların temiz kanlarıyla vatan toprağı kutsallaşmıştır.

Şehitlik etrafında teşekkül etmiş bazı memoratlarda rüyada görülen varlıkların ölümle ilişkisine dair halk inançlarını içerdikleri saptanmıştır. Bu bağlamda rüyada, “ölmüş birinin düşü göreni çağırması ya da bir yere götürmesi” ile evli birinin yeniden gelinlik giydiğini görmesi halk arasında ölüme yorulan rüyalar olarak değerlendirilmiştir (Örnek, 1971: 28, 29). Programdaki söz konusu rüyaların şehadetle ilişkilendirildiği üç memorat örneği şunlardır:

“Daha önceden rüya görmüştü. Babası üç ay önce vefat etmişti. Babası benim oğlumı götürüyormuş. O da demiş: ‘Sen beni sevmiyor musun ki Murat’ı götürüyorsun?’ demiş: ‘Seni götürmekte ne var oğlum. Sen polissin, seni bir hafta sürmez götürürüm.’ Gerçekten de öyle de oldu.”⁵⁹

“Babayı yıldızlarda aradı. En büyük yıldız babasıydı, en büyük yıldızda aradı babasını. İki üç defa rüya görmüştü ve hep aynı rüyayı gördü. Bir köprüünün üstünde, ‘Ben koşuyorum babam gidiyor.’ dedi. En son şehit olmadan aynı rüyayı gene gördüğünde, ‘Babama yetiştim anne’ dedi.”⁶⁰

“Şehit olmadan önce Rabbim bize hep ayan etti. Üç ay içinde her uyandıgımda sanki oğlum şehit olmuş gibi böyle ağlayarak kalkıyordum. Üç ay boyunca o şekilde

⁵⁸ <https://youtu.be/9MVXM8iLKgk> (E.T.: 04.03.2022 / 97. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Akın Çelebi).

⁵⁹ <https://youtu.be/I-wUx2eGE94> (E.T.: 05.03.2022 / 96. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi İshak Çelik).

⁶⁰ https://youtu.be/_zxEGItbMQ0 (E.T.: 02.03.2022 / 92. Bölüm: Uzman Çavuş Mahmut Uslu).

kalktım. Ağlıyorum, ‘Oğlum şehit olmuş, oğlum şehit olmuş’ [diye]. Farklı şekilde rüyalar görüyorum. Gelinlik giyiyorum. Bu şekilde gördüm. Allah bizi her şekilde hazırladı.”⁶¹

Memoralar, toplumun kolektif bilinçdışında kullanıma hazır hâlde bulunan içerikler ile ilişkilendirilebilir. Bu içerikler, Carl Gustav Jung’un ifadesiyle arketiplerdir ve arketipler kolektif bilinçdışında “*aynı ya da benzer söylen düşüncelerini tekrar tekrar üretmeye hazır*” hâlde bulunurlar (Jung 2006: 62). Çünkü kolektif bilinçdışında “*bir zamanlar olmuş olan her şey, her zaman, gelecekte de var olacaktır*” yasası geçerlidir (Jung, 2006: 62, 108). Buradan hareketle bazı rüya memoralarının kolektif bilinçdışındaki simgelerin yeniden üretilmesiyle oluştuğu söylenebilir. Belirtilen durum, emsal teşkil edecek iki memorat ile örneklendirilebilir. Bu memoratlar şunlardır:

“Bu giderken annesine kuş aldı. Şehit olacağı akşam o kuş, kafesinde hiç durmadı. Nasıl bağırarak, çağırarak böyle yırtıyor kendini iyice. Saldık evin içinde. Yine bağırıyor yine çağırıyor. O gece saat dört gibi bir rüya gördüm. Elimde viski şişesi gibi içi kan dolu [bir şişe]. Bir kurşun geliyor şişeyi ortadan yarıyor. Simsiyah kan oluyor karın üzeri. Giderken bize bir kuş almıştı o. ‘Baba yetiş, annem kuyruğumu kesecek. Ben Allah’ın huzuruna nasıl çıkayım kuyruksuz. Annem kesmesin’ dedi. Ben de kalktım, uyandım. Bir daha içim geçmiş. Bu sefer, babam odada oturuyor. Biz de iki oğlumla çıkıyoruz yukarı. Babam düşünüyor. ‘Baba, ne oldu?’ dedim. Hiç konuşmuyor. Dedem de rahmetli pencereden girdi ama aya güneşe sen dur ben doğayım [der gibi]. ‘Oğlum, başın sağ olsun. Oğlumuz şehit düştü’ dedi. Ondan sonra artık ben uyuyamadım. Kalktım sabah namazını kıldım. Bir arkadaşım vardı. Dedim: ‘Abdi Abi çikalım, dağlara çikalım’ dedim. ‘Oğlum, ne var sende? Bir sıkıntı var’ dedi. ‘Var Abdi Abi. Benim oğlana muhakkak bir şey oldu’ dedim. Bir geldim [eşim] almış kuşu, balkonda geziniyor. ‘Nefise, ne yapıyorsun?’ dedim. ‘Bizim kuşumuz ölmüş ya baksana, bunun kuyruğunu keseceğim’ dedi. ‘Sakin kesme’ dedim ama söylemiyorum onlara şimdi heyecanlanmasınlar diye. ‘Ver o kuşu bana’ dedim. Aldım elinden kuşu, bahçeye gömdüm. Ertesi sabah, zil çaldı tam ezan zamanında. Ezan da okunuyor. Baktık polisler. Tamamen artık dedim: ‘Oğlumuz şehit düştü.’”⁶²

“Murat, üsteğmenini çok seviyordu. Takım komutanıydı aynı zamanda. Şehit olduğu sabahı bir rüya görüyor ve onu üsteğmenine anlatıyor. ‘Burak, bugün ben bir rüya gördüm. Bir güvercin dudağımı tuttu. Bir türlü güvercinden kurtulamadım.’ Burak da diyor ki: ‘Başka kuş olsaydı kötüye yorardık ama güvercin, komutanım.

⁶¹ <https://youtu.be/CoEGLMqYEGg> (E.T.: 26.02.2022 / 87. Bölüm: Uzman Çavuş Sezgin Burak Cantürk).

⁶² <https://www.youtube.com/watch?v=YFi7sfA27pI&t=332s> (E.T.: 01.03.2022 / 70. Bölüm: Şehit Asteğmen Sunay Civan).

Güvercin iyiye yorulur. Demek ki sana iyi bir şey olacak’ diyor. Sabah bu rüyayı anlatıyor Burak’a ve akşam şehit oluyor.”⁶³

Aktarılan iki memorat metninde de Türk kültüründe yaygın olarak benimsenmiş kuş, ölüm ve ruh arasında kurulan sembolik bağın yeniden üretildiği görülmektedir.⁶⁴ Türk kültüründe ruh kanatlı bir nesne olarak tasavvur edilmiş ve ruhun ölün anında kuş gibi uçtuğuna inanılmıştır (Roux, 1999: 159). Bu tasavvur, Orhun Abidelerinde “uç-” kelimesinin ölmek anlamında kullanılmasında, Uygurca metinlerde, özellikle hükümdar ailesindeki prenslerin ölümünü ifade etmek için “uç-” anlamında “kergek bolmak / yok olmak” deyiminin kullanımında, günümüzde ise ölen kişilerin ardından söylenen “ebedi âleme uçtu” ifadelerinde yer almaktadır (Yüksekkaya, 2018: 8, 48-49). Buradan hareketle iki memorat metninde de ölüm ile uçmak arasındaki kültürel bağdan faydalandığı söylenebilir.

Ayrıca ilk memorat metninde aktarılan, ölen kuşun kuyruğunun kesilmesi pratiği, Türklerin yas törenlerinde ölenin ardından atının kuyruğunun kesilmesi ritüeli ile ilişkilendirilebilir.⁶⁵ Bu bağlamda verilen memorattaki pratik, yas törenlerindeki pratiğin kolektif bilinçdışında yeniden ortaya çıkması ve kuş etrafında şekillendirilmesi olarak değerlendirilebilir. Aynı memoratta, kuşun ölümü ile sahibinin ölümü arasındaki ilişki ise geleneksel kültürdeki kahramanın kaderi ile atının kaderi arasındaki bağın, kuş sembolü üzerinden tekrar üretilmesi olarak değerlendirebilir. Ayrıca memorattaki kuşun davranışlarını, hayvanların ölümü hissettikleriyle ilgili halk inancıyla ilişkilendirmek mümkündür.⁶⁶

Türk kültüründe barışın, sevginin ve iyi haberin simgesi olan güvercine Hz. Muhammed’i Kureyş müşriklerinden gizlediği için kutsiyet atfedilir (Şişçi, 2018: 48-49). İkinci memoratta yer alan güvercinin, belirtilen kültüre göre iyiye yorulması ve şehitlikle ilişkilendirilmesi de bu memoratın kültürel memorat olduğunu göstermektedir.

Türk sosyo-kültürel yapısı içinde rüyalar, ruhun bedeni geçici olarak terk ettiği bir kavramken ölüm, ruhun bedeni kalıcı olarak terk ettiği bir kavramdır. Ruh ve beden, “şehitlik” tasavvuruyla ölümsüzlük kazanmıştır. Bu nedenle Türk kültüründe şehitler, tabuta sığdırılamayacak “kutlu insanlar” olarak değerlendirilir. Ancak şehitlerin, kutun sahibinin izniyle rüya gibi bir ortamda dünyadaki insanlarla iletişime geçtiğine inanılmaktadır.

⁶³ <https://youtu.be/A6cPk0BVmIE> (E.T.: 05.03.2022/ 95. Bölüm: Şehit Piyade Yüzbaşı Murat Üçöz).

⁶⁴ Türk kültüründe kuş, ruh ve ölüm arasındaki ilişki için bk. Divitçioğlu, 1994: 31-39.

⁶⁵ Belirtilen yas ritüeli için bk. Üren, 2015: 69.

⁶⁶ Bu bağlamda, gelenekte kahramanın kaderi ile atının kaderi arasındaki bağ hakkında Çınar, 1998: 123’e, hayvanların ölümü hissettiklerine dair halk inançları için Örnek, 1971: 15, 26, 27, 28’e bakılabilir.

Şehadetten sonra görülen rüyalarda şehitler ile dünyadakiler arasında bir köprü, bağ ve olağanüstü iletişim gücü oluşmaktadır. Şehitlerle en fazla iletişim kuran kişilerin ise erkeklere nazaran kadınlar olduğu, kadınlar içinde de sırasıyla şehit anneleri, eşleri ve kız kardeşlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Olağanüstü tecrübe yaşayanların çoğunlukla kadın olması, onlara bir nevi tabiatüstü varlıklarla konuşma gücü kazandırmakta ve onları toplumda daha saygın, manevi olarak daha güçlü ve itibarlı yapmaktadır. Ayrıca bu tecrübelerin kadınlara, mekanlar arası geçiş hakkını ve gücünü de sağladığı söylenebilir.

Dünyaya çocuk getirebilme özelliği, kadınların yaratılışındaki en güçlü özelliklerden biridir. Kadınlardaki bu üretken güç, evlat kaybıyla baş edilmesi gereken bir zorluğa dönüşmektedir. Bu zorluk, bir başka ifadeyle bu imtihan karşısındaki mücadele ve metanet de en çok rüya memoratlarını deneyimleyenlerin şehit anneleri olmasına neden olmuş olabilir.

SONUÇ

Bu çalışmada “Tabuta Sığmayanlar” adlı programda şehit aileleri tarafından anlatıldığı tespit edilen rüya memoratları incelenerek, bu memoratların yapı, muhteva ve işlev özellikleri analiz edilmiştir.

Çalışmadaki memoratların oluşumları ile icra bağlamları değerlendirilmiş, memoratların şehadetten önce ve şehadetten sonra görülen kişisel ya da kültürel memoratlar olmak üzere ikiye ayrıldığı tespit edilmiştir.

Memorat aktarıcılarının cinsiyetleri göz önüne alındığında, çoğunlukla kadınların erkeklerden daha fazla rüya aracılığıyla tabiatüstü tecrübeleri yaşadıkları saptanmıştır.

Yapıları bakımından memoratların genellikle tek bir olay üzerinde şekillendiği belirlenmiştir. Memoratlardaki olayların temelinde, yaygın olarak eski Türk inanç sistemi ile İslâmiyet’in şehitlik tasavvurunun yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum, memoratların Türk kültürünün inanç köklerini gösteren bir tür olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Başlangıçta sadece şehit yakınları arasında anlatılan memoratlar, belirtilen program aracılığıyla geniş kitlelere ulaşarak kitlelerce benimsenmekte ve kişisel memorattan kültürel memorata doğru evrilmektedir. Benimseme sürecinde, kültürel kodların etkin rol oynadığı düşünülmektedir.

“Tabuta Sığmayanlar” programının bölümlerine yapılan bazı yorumlarda, bölümlere konu olan şehitlerle ilgili yeni rüya memoratları da belirlenmiştir. Bu durum, memoratların icra ortamlarına ve oluşumlarına yeni bir boyut kazandırmanın

yanı sıra, sözlü kültür ile yazılı kültürü elektronik kültürde buluşturmaktadır. Ayrıca memoralardaki tabiatüstü tecrübeler, izleyicileri şehit ailelerinin yaşadığı acıyla birlikte gurur etrafında birleştirmektedir. Oluşan birlik, Türk tasavvurunda hilal uğruna batan güneşlerin her gün yeniden nasıl doğduğunu ve memoraların bireyi birey olmaktan çıkarıp toplum kategorisine nasıl dönüştürdüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

Memoralardaki şehitlik tasavvurunun hem İslamiyet öncesi Türk kültüründen hem de İslamiyet’ten etkilenerek şekillendiği belirlenmiştir. Ancak İslamiyet’in etkisiyle eski Türk kültürüne ait gelenek ve inançların unutulmaya yüz tuttuğu saptanmıştır. Çünkü aktarıcıların anlatımlarından, yaşanan tabiatüstü tecrübelerin sadece İslamiyet kaynaklı olduğunu tasavvur ettikleri anlaşılmaktadır. Memoraların kökenlerindeki inanç zincirlerinin çözülmesi, İslamiyet öncesi ile İslamiyet sonrası tasavvurlar arasındaki müşterekliklerin açığa çıkmasını sağlaması bakımından önemlidir.

Rüya memoralarında, olağanüstü tecrübeyi yaşayan kişiye, şehitler tarafından belirli konularda tavsiyelerin verildiği ve uyarıların yapıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda görülen rüyaların, rüyayı gören kişilerin karakter ile ruh gelişimlerine fayda sağlayacakları düşünülebilir. Dolayısıyla bu tarz memoraların, kişileri belirli konularda eğitme, geliştirme, manevi bir tekamüle sevk etme gibi işlevlerinin oldukları söylenebilir.

Şehitliği paha biçilmez bir miras olarak gören şehit ailelerinin aktardığı verilerden hareketle şehitlerin, kendisine son mevzi olarak şehadeti hedeflemiş, en büyük duası şehadet olan seçilmiş insanlar oldukları söylenebilir.

Şehitler, “kutsal” için can veren “kutlu” insanlardır. Buradaki kutsal ile kasıt, yüce Allah ile uğruna candan geçilmiş vatan topraklarıdır. Vatan toprağı, Allah yolunda ölen bedenden dökülen kanla yoğrularak kutsallaşmaktadır. Bu bağlamda duası şehitlik olan kulların gördüğü ve şehadet müjdelediğine inandığı rüya memoraları için, “kutlu insanların kutlu rüyaları” tabiri kullanılabilir. Çünkü onlar, gördükleri rüyayı gerçekleştirmek için can atan, nefes vermek için nefeslerinden vazgeçen, ölümleri şehadetle müjdelenmiş seçilmiş kullardır.

Mehmet Akif Ersoy’un “Sâhipsiz olan memleketin batması haktır / Sen sâhip olursan bu vatan batmayacaktır!” dizelerini haiz şiirinin temelinde sahiplik, yani “iye” kültü bulunmaktadır. Belirtilen şiir dizeleri bağlamında, vatan topraklarının sahiplerinin olduğu, bu sahiplerin de Türk inanç sisteminde şehitlere karşılık geldiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle Türk kültüründe basılan yerler toprak değil, şüheda kanıyla yoğrulmuş vatan topraklarıdır. Dolayısıyla bazı memoralarda, şehitlerin vatan müdaafasında hazır ve nazır hâlde çarpışmalarının temeli “Ana

Maykıl" inancına, "yer-su" ve "toprak kültü"ne dayanmaktadır. Bu kültürlerin temeli ise Türklerin kadim düşünce sistemindeki "iye" inancına inmektedir.

Memoratlardaki inanç sisteminin evrilerek özellikle şehit cenazelerinde "Şehitler ölmez, vatan bölünmez", "Bir ölür bin diriliriz", "Vatan sana canım feda" nidalarına yansıdığını söyleyebiliriz. Yine "Türkün savaşı düğünüdür" tasavvurunu çalışmaya konu olan memoralarda görmek mümkündür. Memoraları bu bakımlardan inceleyen, yani kalıplaşmış ifadelerin kökenindeki inançları ortaya çıkaran çalışmaların yapılması bizce elzemdir. Buradan hareketle memoralar için, "milletlerin kodları ile genlerini yansıtan sözlü anlatım türleridir" değerlendirilmesini yapmak mümkündür.

Bir rüyanın içeriği, onu görenin ruhsal gelişim düzeyini gösterebilir. Manevi duyguları gelişmiş kişilerin rüyalarında, din ulularını gördüklerine dair inançlar düşünüldüğünde rüyaların, kişilerin manevi gelişimleri hakkında bilgi verici işlevlerinin olduğu da değerlendirilebilir. Bu düşünceden hareketle şehitlikle ilgili memoraların din psikologları ve antropologları tarafından da incelenmesi bizce faydalı olacaktır.

Memoralarda, Türk halkının davranışlarının temelindeki psikolojik motivasyonlara ait veriler bulunmaktadır. Çünkü derleme esnasında bazı rüyaların tabiatüstü tecrübeyi yaşayan kişilerin karakter ve ruhsal gelişimini etkilediği saptanmıştır. Bu bağlamda memoraların sosyal ve bireysel psikoloji gibi alanların uzmanlarınca da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Geçmişten günümüze kadar devreden ve devredecek olan şehadet bayrağı, sonsuza kadar dalgalanacak, şehitlikle ilgili memoralar da vatanla birlikte sağ olmaya devam edecektir. Dolayısıyla taşıdıkları değerler bakımından bu memoralara daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda şehit ailelerinden derlenen memoraların, senaryolaştırılarak Türk medyasında yerini alması bizce önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

Alay, Okan (2019). "Sözlü Geleneğin Elektronik Kültür Ortamında ve Müzik-Mekân Odağında Yansıması". *Türk Dili Dergisi*. S. 811. s. 16-24.

Ayverdi, İlhan (2006). (*Asırlar Boyu Tarihin Seyri İçinde*) *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

Balaban, Tuğrul (2013). *Amasya Efsane, Menkabe ve Memoraları (Derleme, İnceleme, Metin)*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelebi, İlyas (2008). "Rüya". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 35. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 306-309.

Çevik, Mehmet (2014). "Kültür Değişim, Gelenek ve Türk Halk Hikâyeciliği". *Turkish Studies*. S. 9 (12). s. 113-123.

Çınar, Ali Abbas (1998). "Türkmen Halk Edebiyatında At Kültürü ve Atın Türkmen Hayatındaki Rolü". *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 7. s. 122-130.

Çobanoğlu, Özkul (2003). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Divitçioğlu, Sencer (1994). *Oğuz'dan Selçuklu'ya (Boy, Konat ve Devlet)*. İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti.

Dundes, Alan (1992). "Wet and Dry, the Evil Eye: An Essay in Indo-European and Semitic Worldview". *The Evil Eye A Casebook*. (Ed. Alan Dundes). New York: Garland Publishing. s. 257-312.

Dündar, Furkan Kürşat (2021). *Osmaniye Yöresinde Efsane ve Memoratlar*. Yüksek Lisans Tezi. Osmaniye: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eyuboğlu, İsmet Zeki (1995). *Türk Dilinin Etimolojisi Sözlüğü-Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş İkinci Basım-*. İstanbul: Sosyal Yayınları.

Ersoy, Ruhi (2004). "Sözlü Kültür Ortamı Kaynaklarının Medyada Kullanımı Bağlamında Gaziantep'te Nevruzla İlgili Bir İnançın Dansa Dönüştürülmesi Serüveni". *TÜBAR*. S. XVI. s. 85-94.

Gökyay, Orhan Şaik (1982). "Rüyalar Üzerine". *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri Gelenek-Görenek ve İnançlar*. C. IV. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları. s. 183-208.

Günay, Umay (2005). *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Jung, Carl Gustav (2006). *Jung'dan Seçme Yazılar*. (der. Anthony Storr - çev. Levent Özşar). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Kalafat, Yaşar (2011). *Türk Kültürlü Halklarda Ölüm*. Ankara: Berikan Yayınları.

Kalafat, Yaşar (2015a). "Tul İnanç-Geleneğinin Arkaik Dönemden Günümüze Görüldüğü Hâller ve Avanos Halk İnançlarındaki Yansımaları". *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*. S. 38 (456). s. 19-33.

Kalafat, Yaşar (2015b). "Mitolojik Dönemden Günümüze Türk Halk İnanmalarında Ruh ve Soğanlı/Allahuekber Millî Ruh". *Kültür Evreni*. S. 24. s. 27-38.

Kalafat, Yaşar (2018). *Türk Halkbilimi İnanç Araştırmaları-IV: Mitoloji*. Ankara: Berikan Yayınları.

Kâşgarlı Mahmud (2006) *Divanü Lûgat-it Türk*. (çev. Besim Atalay). C. II. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kurt, Hasan (2012). "İslam İnançına Göre Şehitlik". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. C. XVI. S. 1. s. 189-220.

Örnek, Sedat Veyis (1971). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları Ankara Üniversitesi Basımevi.

Polat, İrfan (2020). *Memorat -Yapı, Tasavvur ve Metinler*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Roux, Jean-Paul (1999). *Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm*. (çev. Aykut Kazancıgil). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Türksever, Zeynep (2014). *Türk Halk İnançlarında Şehitlik Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme: Edirnekapı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şişci, Funda (2018). "Türk Mitolojisinde Güvercin Motifi ve Çağdaş Türk Resminde Temsili". *İdil*. C. 7. S. 41. s. 47-53.

Üren, Umut (2015). "Türklerde At Kurbanı ve Dede Korkut'taki İzleri". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. S. 15 (2). Kış. s. 65-74.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi (1942). *Kur'an-ı Kerim ve Satır Arası Kelime Meali*. Ankara: Feryal Matbaası.

Yılmaz, Mehmet (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Yılmaz, Meltem (2021). "Nazar Pratiklerinde Üzerliğin Kullanımına Dair Bazı Düşünceler". *Prof. Dr. M. Fatih Köksal'a Armağan*. İstanbul: DBY Yayınları. s. 1277-1310.

Yüksekkaya, Gülden Sağol (2017). "Türklerde Ölümün Algılanışı 'Ölmek' Karşılığı Kullanılan Kelimelerden Hareketle". *Uçmağa Varmak Kitabı*. (Ed. Emine Gürsoy Naskali, Gülden Sağol Yüksekaya). İstanbul: Kitabevi Yayınları. s. 3-40.

Yüksel, Hasan Avni (1996). *Türk-İslâm Tasavvuf Geleneğinde Rüya*. İstanbul: MEB Yayınları.

İnternet Kaynakları

https://www.youtube.com/watch?v=N771YG7NGWU&ab_channel=T%C3%BCrkiyeCumhuriyetiAlt%C4%B1norduBelediyesi (E.T.: 23.04.2022).

<https://youtu.be/SBQqPLSF5Cw> (Erişim Tarihi: 21.02.2022 / 36. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Said Uslu)

https://youtu.be/wojWxu_Iylo (Erişim Tarihi: 23.02.2022 / 114. Bölüm: Özel Harekât Polisi Gökhan Özdemir).

https://youtu.be/Uq_p65OJgKs (Erişim Tarihi: 24.03.2022 / 134. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Ahmet Demir).

<https://youtu.be/QoFpUNoxnk> (Erişim Tarihi: 03.03.2022 / 94. Bölüm: Özel Harekât Polisi Yılmaz Mayuk).

<https://youtu.be/4ksVP7a9X5U> (Erişim Tarihi: 24.02.2022 / 85. Bölüm: Şehit Özel Harekâtçı Ali Er).

https://youtu.be/bfQ_f64m8wM (Erişim Tarihi: 08.03.2022 / 126. Bölüm: Jandarma Komando Onbaşı Coşkun Hacialioğlu).

<https://youtu.be/Y4anfZtV4ck> (Erişim Tarihi: 07.03.2022 / 101. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Mübariz İbrahimov).

<https://youtu.be/3T2aE69dhhQ> (Erişim Tarihi: 22.02.2022 / 108. Bölüm: Şehit Sözleşmeli Piyade Er Oğuzhan Küçük).

<https://youtu.be/JgeaRh-K8aI> (Erişim Tarihi: 03.03.2022 / 93. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Burak Karakoç).

<https://www.youtube.com/watch?v=HSXGVYrngeM&t> (Erişim Tarihi: 16.02.2022 / 51. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Komser Yardımcısı Gülşah Güler).

<https://www.youtube.com/watch?v=X0FC-DqrOdQ> (Erişim Tarihi: 24.02.2022 / 62. Bölüm: Özel Harekât Komiser Yardımcısı Şehit Kübra Doğanay).

<https://www.youtube.com/watch?v=M3fZjBY4su0> (Erişim Tarihi: 17.02.2022 / 11. Bölüm: Şehit Doğukan Tazegül).

https://youtu.be/yIYWmcJN_OM (Erişim Tarihi: 25.02.2022 / 86. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Seracettin Kılınç).

https://www.youtube.com/watch?v=a2QLaIPEcl0&ab_channel=Yeni%C5%9Eafak (Erişim Tarihi: 24.02.2022 / 64. Bölüm-2: Şehit Özel Harekât Polisi Gökhan Osman Karaduman).

<https://youtu.be/0dpmZ5IWruU> (Erişim Tarihi: 02.03.2022 / 91. Bölüm: Şehit Polis Özel Harekât Komiser Yardımcısı Şükrü Kayadibi).

https://www.youtube.com/watch?v=moKwOS6ZsE&ab_channel=Yeni%C5%9Eafak (Erişim Tarihi: 22.02.2022 / 56. Bölüm: Özel Harekât Polisi Erhan Konuk).

<https://youtu.be/UXLa8P4OOfU> (Erişim Tarihi: 23.02.2022 / 83. Bölüm: Piyade Onbaşı Barış Aybek).

<https://youtu.be/A5N56LAH3MM> (Erişim Tarihi: 22.02.2022 / 110. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Ersin Yıldırım).

<https://youtu.be/UPiGOEjnstU> (Erişim Tarihi: 20.02.2022 / 82. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Bayram Çiçek).

https://youtu.be/_zxEGItbMQ0 (Erişim Tarihi: 02.03.2022 / 92. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Mahmut Uslu).

<https://youtu.be/d6uvvtTZYU8> (Erişim Tarihi: 27.02.2022 / 89. Bölüm: Şehit Topçu Üsteğmen Muhammed Ali Kalo).

<https://youtube/ZH99lrIk9tw> (Erişim Tarihi: 06.03.2022 / 99. Bölüm: Şehit Fırat Yılmaz Çakıroğlu).

<https://youtube/PWunMcSBsqI> (Erişim Tarihi: 11.03.2022 / 104. Bölüm: Şehit Tümgeneral Polad Haşimov).

<https://youtube/P7R0I0VpHjg> (Erişim Tarihi: 11.03.2022 / 105. Bölüm: Şehit Teğmen Ali Emre Fıncıoğulları).

<https://www.youtube.com/watch?v=64gMA5vT5hU> (Erişim Tarihi: 25.02.2022 / 54. Bölüm: Şehit Jandarma Yüzbaşı Mustafa Erdal).

<https://www.youtube.com/watch?v=BPIRkNRkha4> (Erişim Tarihi: 26.02.2022 / 45. Bölüm: Şehit Piyade Binbaşı Zafer Kılıç).

<https://youtu.be/3T2aE69dhhQ> (Erişim Tarihi: 22.02.2022 / 108. Bölüm: Şehit Sözleşmeli Piyade Er Oğuzhan Küçük).

<https://youtu.be/tpNTyhdDDxI> (Erişim Tarihi: 06.03.2022 / 100. Bölüm: Şehit Özel Harekât Başkomiser Mehmet Fethi Akyüz).

https://youtu.be/W69-Xn_LxP0 (Erişim Tarihi: 26.01.2022 / 39. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Furkan Peker).

<https://youtu.be/rnE5qYrvBsE> (Erişim Tarihi: 26.01.2022 / 84. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Oğuzhan Günaydın).

https://www.youtube.com/watch?v=zSvZjyLN2iQ&ab_channel=Yeni%C5%9Eafak (Erişim Tarihi: 30.01.2022 / 118. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Recep Emre Yılmaz).

<https://www.youtube.com/watch?v=rRgq6Gtxxu0> (Erişim Tarihi: 24.02.2022 / 63. Bölüm: Şehit Özel Harekât Komiser Yardımcısı Cennet Yiğit).

<https://www.youtube.com/watch?v=vqcx-l4NbvU> (Erişim Tarihi: 01.03.2022 / 76. Bölüm: Şehit Jandarma Uzman Çavuş Emre Tunca).

<https://youtu.be/cbQAGvTxako> (Erişim Tarihi: 02.03.2022 / 122. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Mustafa Büyükpoyraz).

<https://youtu.be/CoEGLMqYEGg> (Erişim Tarihi: 26.02.2022 / 87. Bölüm: Şehit Uzman Çavuş Sezgin Burak Cantürk).

<https://youtu.be/9MVXM8iLKgk> (Erişim Tarihi: 04.03.2022 / 97. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi Akın Çelebi).

<https://youtu.be/I-wUx2eGE94> (Erişim Tarihi: 05.03.2022 / 96. Bölüm: Şehit Özel Harekât Polisi İshak Çelik).

<https://www.youtube.com/watch?v=YFi7sfA27pI&t=332s> (Erişim Tarihi: 01.03.2022 / 70. Bölüm: Şehit Asteğmen Sunay Civan).

<https://youtu.be/A6cPk0BVmlE> (Erişim Tarihi: 05.03.2022 / 95. Bölüm: Şehit Piyade Yüzbaşı Murat Üçöz).

Sözlü Kaynaklar

KK-1: Yılmaz, Hüsne (1930-2013). Akçaağıl Köyü. Mucur. Kırşehir. Tahsili Yok. Ev Hanımı

KK-2: Öztürk, Sevim (1961). Palangıç Köyü. Mucur. Kırşehir. İlkokul. Ev Hanımı.